

Liceu

Opera
Barcelona

Norma

VINCENZO BELLINI

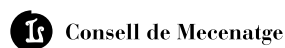
Amb el suport de:

FUNDACIÓN
MUTUAMADRILEÑA

Temporada 2021-2022

Fundació Gran Teatre del Liceu

Patronat de la Fundació del Gran Teatre del Liceu

President d'honor

Pere Aragonès García

President del patronat

Salvador Alemany Mas

Vicepresidenta primera

Nàtalia Garriga Ibáñez

Vicepresident segon

Víctor Francos Díaz

Vicepresident tercer

Jordi Martí Grau

Vicepresidenta quarta

Núria Marín Martínez

Vocals representants de la Generalitat de Catalunya

Jordi Foz Dalmau, Irene Rigau Oliver, Josep Ferran Vives Gràcia, Àngels Barbarà Fondevila

Vocals representants del Ministerio de Cultura y Deporte

Eduardo Fernández Palomares, Joan Francesc Marco Conchillo, Santiago de Torres Sanahuja, Helena Guardans Cambó

Vocals representants de l'Ajuntament de Barcelona

Marta Clari Padrós, Josep Maria Vallès Casadevall

Vocal representant de la Diputació de Barcelona

Joan Carles Garcia Cañizares

Vocals representants de la Societat del Gran Teatre del Liceu

Javier Coll Olalla, Manuel Busquet Arrufat, Ignasi Borrell Roca, Josep Maria Coronas Guinart, Àgueda Viñamata y de Urruela

Vocals representants del Consell de Mecenatge

Luis Herrero Borque, Elisa Durán Montolí, Rosario Cabané Bienert, José Manuel Casas Aljama

Patrons d'honor

Josep Vilarsau Salat, Manuel Bertrand Vergès

Secretari no patró

Joaquim Badia Armengol

Director general

Valentí Oviedo Cornejo

Comissió Executiva de la Fundació del Gran Teatre del Liceu

President

Salvador Alemany Mas

Vocals representants de la Generalitat de Catalunya

Nàtalia Garriga Ibáñez, Jordi Foz Dalmau

Vocals representants del Ministerio de Cultura y Deporte

Joan Francesc Marco Conchillo, Antonio Garde Herce

Vocals representants de l'Ajuntament de Barcelona

Jordi Martí Grau, Marta Clari Padrós

Vocal representant de la Diputació de Barcelona

Joan Carles Garcia Cañizares

Vocals representants de la Societat del Gran Teatre del Liceu

Javier Coll Olalla, Manuel Busquet Arrufat

Vocals representants del Consell de Mecenatge

Luis Herrero Borque, Elisa Durán Montolí

Secretari

Joaquim Badia Armengol

Director general

Valentí Oviedo Cornejo

[Tornar a l'índex](#)

Liceu
Opera
Barcelona

**Amb vosaltres fem gran el Liceu.
Moltes gràcies!**

Temporada artística

[Tornar a l'índex](#)

Petit Liceu i LiceuAprèn

LiceUnder35

LiceuApropa

[Tornar a l'índex](#)

Col·laboren

HAYAS
MEDIA GROUP

signify
the meaning of light

nexica | econocom

hispatat

ALMA
Barcelona

EUROSTARS
HOTELS

GIRBAU
BEYOND LAUNDRY

Gramona

GRUNDIG

JARCLOS

KPMG

MONTIBELLO
EXPERIENCE BEAUTY

SINGULARIS
El catering de autor

SUMAROCA

Mitjans de comunicació

LA VANGUARDIA

el Periódico

ara.cat

3 CATALUNYA RÀDIO

rtve
Catalunya

Time Out
BARCELONA

SpainMedia.

SE2 CATALUNYA

EL PUNT AVUI+

ABC

MAIN

EL PAÍS

theNIP
THE NEW BARCELONA POST

Clear Channel

OA ÒPERA ACTUAL

Benefactors

Carlos Abril
 Ramon Agenjo
 Alfons Agulló
 Eulàlia Alari
 Muntsa Alcañiz
 Salvador Alemany
 Fernando Aleu
 Pere Armadàs
 Esperanza Aubert
 Josep Balcells
 Mercedes Barceló
 Simon P. Barceló
 Elena Barraquer
 Rafael Barraquer
 David Barroso
 Núria Basi
 Mercedes Basso
 Carmen Bastardas
 Margarita Batllori
 Manuel Bertran
 Manuel Bertrand
 Agustí Bou
 Josep M. Bové
 Carmen Buqueras
 Cucha Cabané
 Jordi Calonge
 Joan Camprubi
 Ramona Canals
 Rosa Carcas
 Montserrat Cardelús
 Alejandro Caro
 Aurora Catà
 Ramon Centelles
 Guzmán Clavel
 Sergio Corbera
 Javier Cornejo
 Rosa Cullell
 Cuca Cumellas
 Lluís de la Rosa
 M. Dolors i Francesc
 Meya Durall
 Francisco Egea
 Lorena Encabo
 Fernando Encinar
 Joan Esquirol
 Antonio Establés
 Patricia Estany
 Marisa Falcó
 Ignacio Feijoo
 Magda Ferrer-Dalmau

Inés Fisas
 Santiago Fisas
 Albert Foraster
 Mercedes Fuster
 José Gabeiras
 Gabriela Galcerán
 Jorge Gallardo
 Albert Garriga
 Pau Gasol
 Francisco Gaudier
 Anna Gener
 Lluís M. Ginjaume
 Ezequiel Giró
 M. Inmaculada Gómez
 Andrea Gömöry
 Casimiro Gracia
 Jaume Graell
 Quica Graells
 Ainhoa Grandes
 Francisco A. Granero
 Pere Grau
 Calamanda Grifoll
 Poppy Grijalbo
 Pau Guardans
 Francesca Guardiola
 Maria Guasch
 Bernardo Hernández
 Pepita Izquierdo
 Gabriel Jené
 Pitu Lavin
 Sofia Lluch
 Ma. Teresa Machado
 Waltraud Maczassek
 Rocio Maestre
 Carmen Marsá
 Cristina Marsal
 Mercedes Marsol
 Josep Milian
 Inma Miquel
 Verónica Mimoun
 José M. Mohedano
 Alexandra Molina-Martell
 Joan Molins
 Victòria Moncunill
 Juan Pedro Moreno
 Josep Oliu
 Victoria Parera
 Ivan Pons
 M. Carmen Pous
 Jordi Puig

Benefactors joves

Alex Agulló
 Pablo Álvarez-Cuevas
 Lidia Arcos
 Gonzalo Ayesta
 Paula Barrachina
 Ignacio Baselga
 Marc Busquets
 Diana Casajús
 Inés Cuatrecasas
 Marta Cuatrecasas
 Patricia Ferrer
 Pau Font
 Víctor García
 Enric Girona
 Albert Hernández
 Mario Herrera
 Andrés Kuperman
 Rodrigo López de Armentia
 Santiago Lucas
 Alexandra Maratchi
 Esther Mas
 Marc Mayral
 Juan Molina-Martel
 Elisabeth Montamat
 Felipe Morenés
 Santiago Pons-Quintana
 Andrea Puig
 Júlia Puig
 Inés Pujol
 Pepe Pujol
 Toni Pujol
 Ana Recasens
 Esperanza Schröder
 Claudia Segura
 Carlos Torres
 Oscar Vilá

Benefactors internacionals

Shawn Anderson
 Carine Derangere
 Maria Rosela Donahower
 Philina Hsu Chang
 Carmen Egido
 Mónica Lafuente
 Brian Pallas
 Martina Priebe
 Sylvain Sachot
 Paul Schulz
 Karen Swenson
 Verónica Toub
 Michael Winstrøm

**Amb vosaltres fem gran el Liceu.
Moltes gràcies!**

Liceu
Opera
Barcelona

10

—
Fitxa tècnica

21

—
Amb el teló
abaixat

16

—
Orquestra

33

—
Sobre
la producció

11

—
Fitxa artística

29

—
Norma

18

—
Cor

Víctor García
de Gomar

38

—
Argument
de l'obra

12

—
Repartiment

44

—
Comentaris
musicals

46

—
English
synopsis

52

—
Comunitat
i fanatisme

Armand Puig
i Tàrrach

61

—
Entrevista a
Marta Mathéu

70

—
Norma
al Liceu

Jaume Tribó

79

—
Cronologia

86

—
Playlist
Norma

Víctor García
de Gomar

89

—
Biografies

Més de 90 anys construint una gran marca.

A la Mutua, tot el que fem és per i per als nostres clients.
Per això, treballem cada dia per oferir-los millors productes i serveis.

Norma

VINCENZO BELLINI

Tragedia lírica en dos actes. Llibret de Felice Romani, basat en el drama Norma ou L'infanticide, d'Alexandre Soumet

Funcions: 16, 18, 19, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 28*, 30 i 31 de juliol de 2022

26 de desembre de 1831: estrena absoluta al Teatre alla Scala de Milà

4 de juny de 1835: estrena a Barcelona al Teatre de la Santa Creu

16 d'octubre de 1847: estrena al Gran Teatre del Liceu

17 de febrer de 2015: darrera representació al Liceu

Total de representacions al Liceu: 155

Juliol 2022		Torn
16	19 h	
		
18	19 h	A
19	19 h	PE
21	19 h	B
22	19 h	E
24	17 h	T
25	19 h	PC
26	19 h	-
27	19 h	P
28*	17 h	H
30	19 h	C
31	18 h	PD

(*): Amb audiodescripció

Durada aproximada: 3 h 5 min

Acte I: 85 min / **Entreacte:** 30 / **Acte II:** 70 min

Fitxa artística

Direcció musical

Domingo Hindoyan

Direcció d'escena

Àlex Ollé

Escenografia

Alfons Flores

Vestuari

Lluc Castells

Il·luminació

Marco Filibeck

Col·laboració en la direcció d'escena

Jean-Michel Criquei

Assistència en la direcció d'escena

Emilio López Pena

Assistència d'il·luminació

Sergio Gracia

Assistència a la direcció musical

Daniel Perpiñan

Mestres assistents musicals

Véronique Werklé, Vanessa García,
Rodrigo de Vera, David-Huy Nguyen-
Phong, Jaume Tribó

Producció

Norma ha estat produïda en associació amb la Royal Opera House Covent Garden de Londres. Aquesta producció es va veure per primera vegada a la Royal Opera House de Londres el 12 de setembre de 2016.

Cor del Gran Teatre del Liceu

Pablo Assante, director

Orquestra Simfònica del Gran Teatre del Liceu

Amb la col·laboració de l'INAEM

Barcelona
Capital Cultural
i Científica

Repartiment

Pollione

Riccardo Massi 18, 21, 24, 27 i 30 de juliol

Airam Hernández 16, 19, 22, 25, 26, 28 i 31 de juliol

Oroveso

Nicolas Testé 18, 21, 24, 27 i 30 de juliol

Marko Mimica 16, 19, 22, 25, 26, 28 i 31 de juliol

Norma

Marina Rebeka 18, 21, 24, 27 i 30 de juliol

Marta Mathéu 16, 19 i 26 de juliol

Sonya Yoncheva 22, 25, 28 i 31 de juliol

Adalgisa

Varduhi Abrahamyan 18, 21, 24, 27 i 30 de juliol

Teresa Iervolino 16, 19, 22, 25, 26, 28 i 31 de juliol

Clotilde

Núria Vilà

Flavio

Néstor Losán

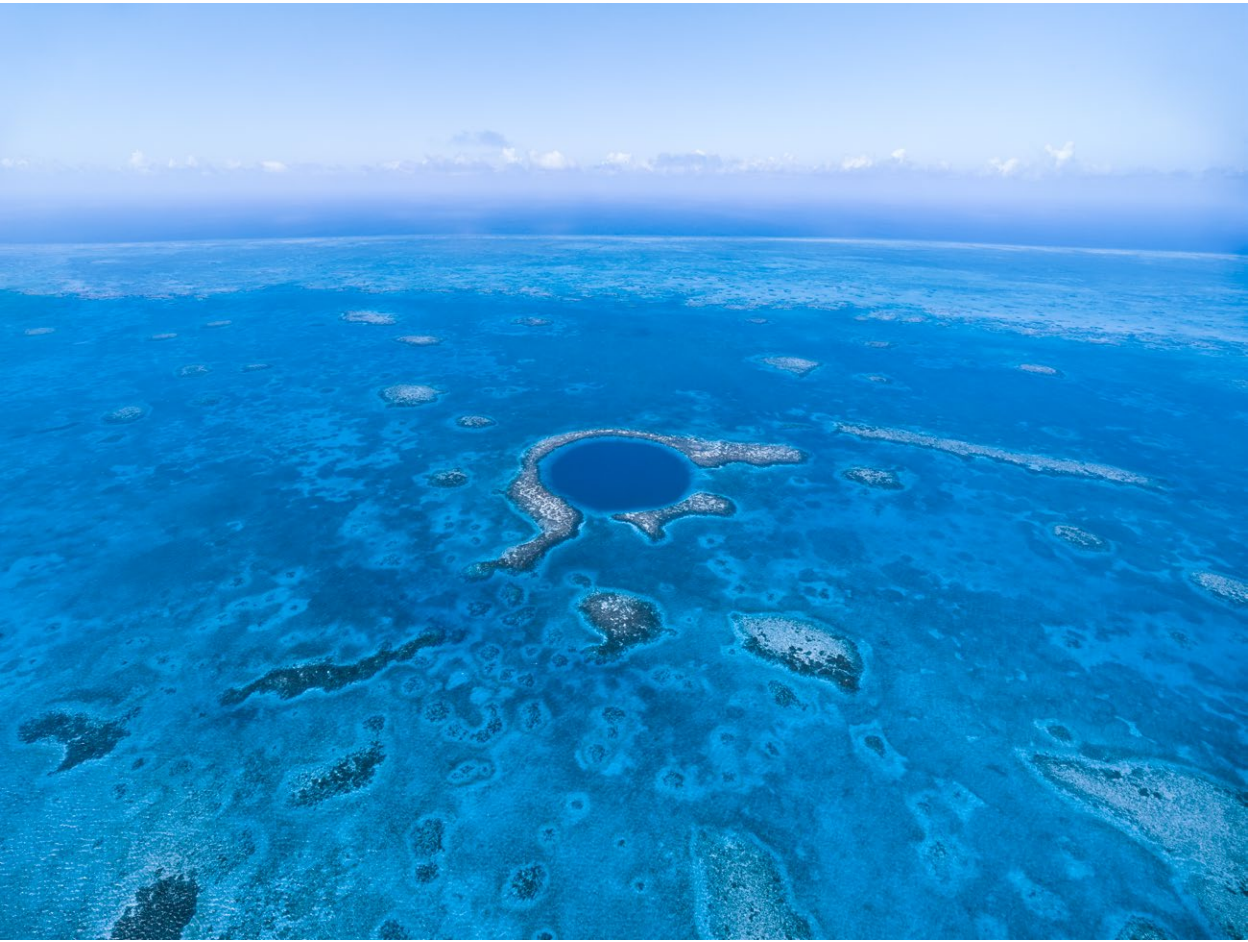
Fills de Norma

Marc Machín, Eric van Hemmen, Arlet Balboa,

Miranda Munné

[Tornar a l'índex](#)

Una renúncia que és una endevinalla o una queixa o un al·legat o una manera de dir-nos internament que no hi ha respostes certes ni falses, només un extens erm d'aigua i ombres i boira, i que transitar els dubtes no és camí fàcil. La petjada que deixa la seva vida, en els dies, en la pols, sobreviurà les preguntes que marquem a foc a la pell. Un paradís és poder dir: vaig viure i vaig estimar i no vaig tenir por en deixar de fer totes dues coses.

The Glass Essay

Liberty means different things to different people.

I have never liked lying in bed in the morning.

Law did.

My mother does.

But as soon as the morning light hits my eyes I want to be out in it—
moving along the moor
into the first blue currents and cold navigation of everything awake.

I hear my mother in the next room turn and sigh and sink deeper.

I peel the stale cage of sheets off my legs

and I am free.

(...)

Anne Carson

“A *Norma*, on el poema assoleix l’altura tràgica dels grecs antics, les formes tancades de l’òpera italiana, que Bellini ennobleix i eleva al mateix temps, donen relleu al caràcter solemne i grandios del conjunt; totes les passions, que resulten així singularment transfigurades en el seu cant, reben un fons majestuós sobre el qual no erren incertament, sinó que es dibuixen en un quadre gran i clar que involuntàriament fa pensar en Gluck i en Spontini.”

**Richard Wagner,
compositor**

L'Orquestra Simfònica del Gran Teatre del Liceu amb el seu director titular, Josep Pons.

Orquestra Simfònica del Gran Teatre del Liceu

L'Orquestra Simfònica del Gran Teatre del Liceu és l'orquestra més antiga de l'Estat espanyol. Durant gairebé 170 anys d'història, l'Orquestra del Gran Teatre del Liceu ha estat dirigida per les més grans batutes, d'Arturo Toscanini a Erich Kleiber, d'Otto Klemperer a Hans Knapperstsbusch, de Bruno Walter a Fritz Reiner, Richard Strauss, Alexander Glazunov, Ottorino Respighi, Pietro Mascagni, Igor Stravinsky, Manuel de Falla o Eduard Toldrà, fins a arribar als nostres dies amb Riccardo Muti o Kirill Petrenko.

Ha estat la protagonista de les estrenes del gran repertori operístic a la península ibèrica del barroc als nostres dies i al llarg de la seva història ha dedicat també una especial atenció a la creació lírica catalana. Va fer el seu debut el 1847 amb un concert simfònic dirigit per Marià Obiols, essent la primera òpera *Anna Bolena*, de Donizetti. Des de llavors ha actuat de forma continuada durant totes les temporades del Teatre. Internacionalment cal destacar el Concert per la Pau i els Drets Humans, organitzat per la Fundació Onuart, retransmès des de la seu de les Nacions Unides a Ginebra el passat 9 de desembre del 2017.

Després de la reconstrucció de 1999 han estat directors titulars Bertrand de Billy (1999-2004), Sebastian Weigle (2004-2008), Michael Boder (2008-2012) i, des de setembre del 2012, Josep Pons.

Intèrprets

Violí I

- Kostadin Bogdanoski
- ◆ Liviu Morna
- ▲ Eva Pyrek
- Birgit Euler
- Aleksandar Krapovski
- Oleg Shport
- Oksana Solovieva
- Raúl Suárez
- Biel Graells

Violí II

- ▲ Rodica Monica Harda
- ◆ Mihai Morna
- Mercè Brotons
- Andrea Ceruti
- Charles Courant
- Alexandre Polonski
- Diédre Mano
- Paula Banciu

Viola

- ▲ Albert Coronado
- ◆ Salomé Osca
- Bettina Brandkamp
- Franck Tollini
- Marie Vanier
- Adrià Trulls

Violoncel

- ▲ Òscar Alabau
- ◆ Paula Lavarías
- Esther Clara Braun
- Juan Manuel Stacey
- Chiara Borlenghi

Contrabaix

- ▲ João Seara
- ▲ Joaquín Arrabal
- ◆ Cristian Sandu
- Sávio De La Corte

Flauta

- ▲ Aleksandra Miletic
- Nieves Aliaño

Oboè

- ▲ Cesar Altur
- Enric Pellicer

Clarinet

- ▲ Juanjo Mercadal
- Ionas Mercadal

Fagot

- ▲ Bernardo Verde
- M. José Rielo

Trompa

- ▲ Ionut Pogdoreanu
- Marc Garcia
- Jordi Guasp
- Haizea Lores.

Trompeta

- ▲ Francesc Colomina
- David Alcaraz

Trombó

- ▲ Juan González
- Antoni Duran
- Víctor Belmonte

Tuba

- ▲ José Miguel Bernabeu

Timpani

- ▲ Artur Sala

Percussió

- José Luis Carreres
- Rosa Montañes

Banda interna

Flauta

- Joan Josep Renart
- ▲ Sandra Luisa Batista

Clarinet

- ▲ Darío Mariño
- Dolors Payá

Trompa

- ▲ Carles Chordà E.
- Mauro García
- Sebastià Rio

Trompeta

- ▲ Josep Anton Casado
- Javi Cantos
- Elena Bañuls

Trombó

- ▲ Gerard Costes
- David Morales
- Alejandro Higón
- Manel Juste

Percussió

- Joan Salvador Cervero
- David Montoya

El Cor del Gran Teatre del Liceu

Cor del Gran Teatre del Liceu

El Cor del Gran Teatre del Liceu neix juntament amb el teatre el 1847 i protagonitza des d'aleshores les estrenes a l'estat espanyol de la pràctica totalitat del repertori operístic, del barroc als nostres dies. Al llarg d'aquests gairebé 170 anys, el Cor del GTL ha estat dirigit per les més grans batutes, d'Arturo Toscanini a Erich Kleiber, d'Otto Klemperer a Hans Knapperstsbusch, de Bruno Walter a Fritz Reiner, Richard Strauss, Alexander Glazunov, Ottorino Respighi, Pietro Mascagni, Igor Stravinsky, Manuel de Falla o Eduard Toldrà, fins a arribar als nostres dies amb Riccardo Muti o Kirill Petrenko, i per els més grans directors d'escena.

El Cor del GTL s'ha caracteritzat històricament per una vocalitat molt adequada per a l'òpera italiana, consolidant un estil de cant de la mà del gran mestre italià Romano Gandolfi assistit pel mestre Vittorio Sicuri, que en fou el director titular al llarg d'onze anys i que creà una escola que ha tingut continuïtat amb José Luis Basso i Conxita Garcia i actualment amb Pablo Assante. També han estat directors titulars del Cor Peter Burian, Andrés Máspero i William Spaulding.

Intèrprets

Sopranos I

Margarida Buendia
María Genís
Oihane Gonzalez
Olatz Gorrotxategi
Carmen Jimenez
Glòria López
Raquel Lucena
Monica Luezas
Raquel Momblant
Eun Kyung Park
Natalia Perelló

Sopranos II

Mariel Fontes
Aina Martín
Alexandra Zabala
Helena Zaborowska

Mezzosopranos

Elisabeth Gillming
Gema Hernandez
Marta Polo
Olga Szabo
Guisela Zannerini

Contralts

Mariel Aguilar
Sandra Codina
Yordanka Leon
Elizabeth Maldonado
Ingrid Venter

Tenors I

José Luis Casanova
Xavier Martínez
José Ant^o Medina
Joan Prados
Llorenç Valero
Jorge Jasso
Jordi Galan
Javier Ariza
Sergi Bellver
Ignacio Guzman

Tenors II

Carlos Cremades
Omar A. Jara
Graham Lister
Sung Min Kang
Nauzet Valeron
Miguel Ariza
Facundo Muñoz
Alberto Espinosa

Barítos

Alejandro Llamas
Gabriel Diap
Lucas Groppo
Joan Josep Ramos
Miquel Rosales
Domingo Ramos
Aaron Mc Auley
Eduard Moreno

Baixos

Pau Bordas
Miguel Ángel Currás
Dimitar Darlev
Ignasi Gomar
Ivo Mischev
Toni Fajardo
Gonzalo Ruiz
Domenico Laviola
Xavier Casademont

Figurants adults

Emilio Bravo
Nacho Carcava
Juan Gomez Uriol
Eduard Mauri
José Miguel Medina
David Ortega
Miquel Roca
Paco Romero
Jaume Ruiz
Omar Tubau

Figurants nens

Alma Canu Linares
Naiara Garcia Flata
Juliett Jordán Almendariz
Ona López-Prat
Isabel Marzo
David Minán Martínez
Yelyzaveta Naidon
Luka Naidon
Axel Pérez Marco
Henar Pérez Marco
Olau Pérez Moliné
Juno Pareto Escudero
Laia Pineda Huerta
Álex Rivera Andrade
Adria Rosa Ruiz
Guillem Rosa Ruiz
Sira Rustullet Teixidor
Maria Serra Guarro
Mariia Tymochko
Nestor Tymochko
Pau Viladomat Pijuan
Adam Von Aderkass Hernández
Elías Von Aderkass Hernández

“El públic creu que detesto tota l’escola italiana i, en particular, Bellini. No, no i mil vegades no! Bellini és un dels meus compositors favorits, perquè la seva inspiració m’emociona profundament i perquè la seva música sempre s’identifica perfectament amb el text.”

Richard Wagner,
compositor

AMB EL TELÓ ABAIXAT

Compositor

Nascut a Catània i mort a Puteaux, als afores de París, Vincenzo Bellini (1801-1835) és un dels màxims representants del darrer *bel canto*, juntament amb Gaetano Donizetti i les creacions serioses de Gioachino Rossini. Home de vida romàntica plena d'excessos i d'aventures amoroses, va ser autor de deu òperes, entre les quals destaquen peces avui tan populars com *Norma* o *La sonnambula*, ambdues estrenades el mateix any (1831).

L'estil de Bellini destaca sobretot per la seva imaginació en el tractament melòdic i per certes limitacions en el terreny orquestral, a causa de la seva precària formació a Nàpols, a mans de mestres ja molt ancians. Tanmateix, la intel·ligència i l'instint del músic sicilià li van permetre adquirir ben aviat un estil propi que no va passar desapercebut als seus col·legues ni als empresaris teatrals.

Nàpols, Gènova, Milà, Parma, Venècia i finalment París van ser les ciutats que van acollir les estrenes de les òperes bellinianes, amb èxits i fracassos, en el decurs dels deu títols. Més de la meitat segueixen avui en repertori, especialment quan a partir de la segona meitat del segle XX les partitures de Bellini (juntament amb les de Donizetti i Rossini) van ser parcialment reexhumades per directors d'orquestra i cantants de reconegut prestigi.

Marko Mimica, Marina Rebeka

Libret i llibretista

Des d'*Il pirata* (1827) fins a *Beatrice di Tenda* (1833), Bellini sempre va treballar amb llibrets de Felice Romani (1788-1865), poeta genovès, un dels llibretistes més importants del primer terç del segle XIX i que va escriure, entre d'altres –a més de Bellini–, per a Gaetano Donizetti, Simone Mayr, Pietro Generali o Gioachino Rossini. Amb tot, fou amb Bellini amb qui més va congeniar, si bé l'amistat entre els dos homes es va acabar pels retards de Romani –que simultaniejava l'escriptura per a diversos compositors– en el llibret de *Beatrice di Tenda*.

El llibret de *Norma* s'inspirava en la tragèdia homònima d'Alexandre Soumet, basada en episodis extrets de la novel·la *Les martyrs* de Chateaubriand. El tema, d'altra banda, prenia com a base l'esperit de la *Medea* d'Eurípides, tot i eliminar-hi la crueltat del mite original: Norma no mata els seus fills ni se suïcida al final de l'obra, si bé s'autoimmola amb el seu antic amant, el centurió romà Pollione.

Norma - Vincenzo Bellini

[Tornar a l'índex](#)

Teresa Iervolino, Riccardo Massi

Estrena

***Norma* es va estrenar el 26 de desembre de 1831 a La Scala de Milà. Bellini va esmerçar tres mesos en la composició i va treballar colze a colze amb Romani, a qui, segons la llegenda, va fer reescriure el text de l'ària «Casta diva» deu vegades.**

Malgrat que *Norma* de seguida es va convertir en un dels grans èxits de Bellini dins i fora d'Itàlia, l'estrena a La Scala va vorejar el fracàs, en part per l'esgotament dels cantants (especialment Giuditta Pasta, que n'encarnava el rol titular) i també pels intents del cercle del compositor Giovanni Pacini de sabotejar l'òpera. Però finalment *Norma* es va imposar com una de les òperes predilectes dels espectadors de La Scala, que va mantenir l'òpera de Bellini en cartell durant 34 representacions.

Norma - Vincenzo Bellini

[Tornar a l'índex](#)

Marta Mathéu, Teresa Iervolino

Alex Ollé, Jean-Michel Cricqui, Emilio López Pena, Immaculada Faura

Estrena al Liceu

Quan es va estrenar al Liceu el 16 d'octubre de 1847, *Norma* ja era una òpera molt coneguda a Barcelona, perquè s'hi havia ofert, al Teatre de la Santa Creu, dotze anys abans, el 4 de juny de 1835. I hi havia reaparegut tres temporades més abans de fer-ho al Teatre Nou la temporada 1845/46.

Al Liceu, Giovanna Rossi-Caccia i Giovanni Battista Verger van assumir, respectivament, els rols de Norma i Pollione. Al seu llibre de memòries (1894), el cronista Josep Maria Sanromà recordava: «Como cantantes, nadie superaba en *Norma* a Verger y a la Brambilla, matrimonio antediluviano que había ido allí a dejar su tarjeta de despedida al arte. Verger, antiguo rey de los tenores, con sesenta años encima y una tripa descomunal, hacía un Pollione inimitable».

Norma – Vincenzo Bellini

[Tornar a l'índex](#)

Nuria Vila

Víctor García de Gomar
Director artístic del Gran Teatre del Liceu

Norma

29

L'endemà de l'estrena de *Norma* al Teatre alla Scala de Milà (el 27 de desembre de 1831), Vincenzo Bellini escrivia a un amic: “Fiasco! Fiasco!”. En la cimera de la seva carrera, Bellini, que era molt autocrític, anotava: “L'òpera ha creat un *furore*: la primera nit, atès que els cantants gairebé no van poder interpretar el trio que finalitza el primer acte (estaven molt cansats), va acabar molt fredament; però, la segona nit, el tercet es va cantar una mica millor i va agradar bastant, però encara no tant com crec que hauria de ser, perquè és una peça que exigeix molta força. [...] En les tres tardes, el segon acte va crear un entusiasme feroç”. I finalment clou: “El teatre sempre està ple, cada nit hi ha un silenci complet: l'aplaudiment és unànime. Si aquestes coses indiquen un fiasco, llavors *Norma* ha estat un fiasco”.

Malgrat una presentació controvertida, *Norma* s'ha instal·lat en el repertori com a far en el desenvolupament de l'òpera italiana. Hi ha musicòlegs que fins i tot asseguruen que Gioachino Rossini es va retirar després de la irrupció d'aquest títol, i, en canvi, va ser model per als compositors més joves, com ara Verdi.

Norma es basa en el drama homònim del francès Alexandre Soumet (*Norma ou l'infanticide*, de 1831, estrenat només vuit mesos abans que l'òpera). Amb una referència clara a *Les martyrs* de Chateaubriand (1809) i a la tragèdia *Medea* d'Eurípides, el llibret de Felici Romani va més enllà de Soumet i transforma el drama en una tragèdia més humana. A banda d'eliminar el cinquè acte, on Norma (que descobreix que Pollione l'ha traït) mata un dels seus fills, embogeix i s'ofega en un llac amb el seu altre fill, presenta la protagonista en un fort debat interior: el deure/obligació de ser la líder moral i espiritual d'un col·lectiu (la verge que dicta les seves lleis i les seves accions de resistència), i el desig individual d'estimar Pollione i no ser corresposta, i, a més, ser mare. Al final opta per una solució del gust de la burgesia del Romanticisme (front a la tragèdia grega): se sacrifica pels seus fills i pel bé de la seva comunitat. Una dona forta amb dues vides impossibles de conciliar; una incongruència invisible que va creixent fins a fer-se visible, amb les seves pròpies conseqüències. Norma, després de perdonar la seva amiga i competidora, no gosa assassinar els

seus fills i tria l'opció de morir. Una mort per amor al costat de l'home que l'ha traït: una decisió que la redimirà davant les seves contradiccions vitals. Un debat extraordinàriament humà i una partitura plena de reptes musicals i interpretatius, que han fet que Norma sigui un dels rols més atractius per a totes les sopranos des que es va estrenar el 1831.

En *Norma* tenim el perfecte model de melodrama belcantista en què una successió de números musicals (àries, duets, tercets, concertants) es conjuguen amb unes melodies irresistibles que van des de la cèlebre “Casta diva” fins al conclusiu i corprenedor “Qual cor tradisti”. El mateix Gaetano Donizetti, després de veure una funció cantada per Giuditta Pasta (cantant mítica que va estrenar el rol), reconeixia en una carta que “l'emocionava fins a les llàgrimes”.

Wagner, que la va dirigir a Riga el 1837, en copsà els trets neoclàssics en afirmar que “a *Norma*, on el poema assoleix l'altura tràgica dels grecs antics, les formes tancades de l'òpera italiana, que Bellini ennobleix i eleva al mateix temps, donen relleu al caràcter solemne i grandios del conjunt; totes les passions, que resulten així singularment transfigurades en el seu cant, reben un fons majestuós sobre el qual no erren incertament, sinó que es dibuixen en un quadre gran i clar que involuntàriament fa pensar en Gluck i en Spontini”.

Recordem, a més, el fet prou conegut segons el qual Wagner reconegué que la primera idea per a l'estructura escènicomusical de la mort d'Isolda li fou suggerida per la invocació de Norma “Deh, non volerli vittime”, que condueix a la intensa progressió del concertat final, mentre Norma es dirigeix a la foguera amb Pollione.

Originalment la història transcorre a l'antiga, misteriosa i brutal cultura celta, en permanent amenaça per la invasió de l'Imperi romà; dos pobles enfrontats en una irreconciliable batalla. Norma representa el gest purificador de fusionar-los en la seva grandesa. En la producció que us oferim, signada per Àlex Ollé, trobem un *twist* dramàtic: una Norma reimaginada. L'acció es trasllada bruscament al present, on les túniques queden substituïdes pel vestuari dels grups cristians i els antics temples queden abandonats per presentar l'acció en elegants apartaments moderns.

L'actualització del drama romàntic de Bellini posa en el centre de la producció la influència del fanatisme religiós i les seves connexions amb el poder dictatorial i les conseqüències visibles en les conductes socials. La utilització de símbols i imatges de gran potència visual (com el bosc de 1.200 crucifixions de Crist) representa el món mental de Norma, mentre que l'exhibició de rituals catòlics, amb una marcada estètica franquista, mostra

un entorn opressor que domestica els impulsos de Norma.

Àlex Ollé vol fugir dels clixés d'un títol que ha estat considerat únicament com a aparador de la gimnàstica belcantista: “Norma s’acostuma a fer de manera molt tradicional, però avui la religió i el fanatisme resulten amenaçadors per a la societat; és tan extrem i dramàtic... L’heroïna està atrapada en el bell mig de tot plegat, i per això hem intentat actualitzar-la per fer que l’òpera sigui el més completa possible i ens parli del món d’avui. La gent conservadora por ser extremista, a Espanya i a tot el món”.

Atenció, *spoiler*: hi ha un canvi en el guió habitual en la mort de Norma; aquí és executada per un tret del mateix Oroveso, en un acte de pietat que evita que la seva filla es consumeixi en

el foc. El progenitor acaba abraçant la seva filla morta un cop perdonada, en una imatge que potencia els deliris fonamentalistes. Una família finalment destruïda, amb Pollione inclòs, apareix unida a l’hora suprema. La humanitat de Norma (aquí com a bisbessa anglicana), les seves contradiccions i la seva veritat per fer-nos reflexionar sobre la intolerància.

Al Gran Teatre del Liceu, temple de les Norma de Maria Caniglia (temporada 1947-48), Anita Cerquetti (1956-57 i 1958-59), Leyla Gencer (1962-63), Montserrat Caballé (1969-70, 1972-73), Ángeles Gullín (1980-81), Joan Sutherland (1985-86) o Sondra Radvanovsky (2014-15), imaginem nous mites a incorporar en aquest fascinant catàleg: Marina Rebeka, Sonya Yoncheva i Marta Mathéu.

Teresa Iervolino, Marina Rebeka

Àlex Ollé
Director d'escena

SOBRE LA PRODUCCIÓ

Una Norma sota el poder de les normes

Qui vulgui fer pujar a l'escenari obres com ara la *Norma* de Bellini, no té moltes opcions com a punt de partida ja que es tracta d'una obra de gust plenament romàntic en la qual no manca res: una terrible història d'amor, boscos cèltics, temples antics, druides, barrancs, coves, guerrers, traïció, mort, el so esporugidor dels tambors de guerra, un déu violent i sanguinari, una mare disposada, Medea, a matar els seus propis fills, un pare que maleeix la seva filla i, al final, la foguera on s'immolen els amants.

La temptació dels excessos és forta i en algun moment vam plantejar la possibilitat de presentar aquesta història en un escenari de guerra. Però al final vam decidir optar per un altre punt de vista, basat en una doble convicció. En primer lloc, la convicció que el personatge de Norma, lluny de qualsevol estereotip, és un personatge profundament humà, amb problemes i dubtes perfectament actuals, arrossegat per emocions contradictòries, empès alhora per la seva valentia i la seva fragilitat. En segon lloc, la convicció respecte de l'enorme importància que té la religió com a veritable tema de fons d'aquesta òpera.

La veritat és que en el decurs de l'obra es tracta de temes com el temor de déu, la processó, la cerimònia, el celibat, la castedat, la confessió, i ho canten druides, sacerdotesses, penitents. Es tracta, de fet, d'una religió entesa com a element aglutinador d'una societat, com a forma inconscient d'ordenar el món conegut, però també com a element represor de l'individu que se separa de la «norma». Religió com a fanatisme, com a llei inflexible, com a instrument cec, anorreador, terrible. Les normes (religió, societat, lleis divines) esclafen Norma (filla sotmesa, amant traïda, mare desesperada).

El que realment ens motiva a l'hora de pensar escènica *Norma* és l'allau bigarrada de qüestions, com són: el dilema d'una dona que esdevé víctima de la divergència entre les restriccions i les convencions d'una societat i la seva situació personal; unes restriccions que atempten contra l'instint humà; la confusió entre ideologia i religió, quan religió i poder polític són el mateix; Norma ha de triar entre ser ella i seguir la seva pròpia naturalesa com a dona o defensar la seva religió i complir els seus propis compromisos

amb la societat; viure sota la pressió de la por de ser castigada, rebutjada, bandejada de la societat (fins de la seva família); *Norma* representa la tragèdia de l'individu davant l'Estat; és un crit a favor de la llibertat individual; és una denúncia de la intolerància; el poder devora fins i tot els seus fills predilectes, no té en compte cap circumstància com a atenuant.

Norma se situa al capdamunt de l'univers, però es mou a la vora de l'abisme. És, potser, una supervivent. Alguns deuen pensar que *Norma* traeix la seva pàtria i la seva religió, però de fet: quina és la seva traïció?, estimar?, ser mare? No sembla que siguin grans delictes. El seu pecat més gros, potser, és mirar de ser feliç en una societat narcotitzada per una religió que considera que només hi ha felicitat en el si d'un déu capaç de reclamar fanàticament destrucció i guerra.

Amb aquesta acumulació de qüestions, el que hem intentem, al capdavant, ha estat sondejar la nostra pròpia societat i convertir aquesta reflexió en imatges escèniques poderoses sobre la

religió (actual), el militarisme (actual), l'alta classe política (actual), contraposades a un univers intimista, casolà, familiar, en l'intent d'acostar tant com fos possible la tragèdia de *Norma* a l'experiència del públic d'avui.

Aquestes són, en definitiva, les línies mestres de la reflexió que ens han dut a plantejar una *Norma* no gens aliena a les preocupacions socials d'avui dia. Parlem de les forces profundes que mouen el pensament social i polític. Forces que s'articulen entorn de símbols com ara el de la creu. Però no és pas la creu de les religions que s'ajusten als seus principis morals d'amor al proïsme, sinó la creu brodada als estendards de grups militaritzats, fanàtics, intolerants que, els darrers anys, han tornat a aparèixer.

La intenció principal és aturar-se a pensar sobre el que s'ha de fer si volem superar les contradiccions del present. Per això proposem una *Norma* en una ambientació realista –fins i tot hiperrealista–, però que no apunta a cap realitat existent, sinó envers la por versemblant del retorn cap a posicions violentes, fanàtiques, excloents que Europa ja va viure tràgicament en el passat.

Marina Rebeka, Núria Vila

“Entre totes les creacions de Bellini, *Norma* és la que uneix la vena melòdica més rica amb la realitat més profunda i la passió més íntima. Tots els adversaris de la música italiana faran justícia a aquesta gran partitura i reconeixeran que parla al cor i que és obra d’un geni.”

Richard Wagner,
compositor

Argument de l'obra

Norma

Acte I¹

L'acció se situa a les Gàl·lies, durant l'ocupació romana, a l'entorn de l'any 50 aC. La primera escena mostra el bosc sagrat dels druides, amb una alzina sagrada en honor al déu Irminsul. Unes marxes acompanyen el pas dels gals, presidits pel sacerdot Oroveso, amatents a l'arribada de la sacerdotessa Norma, que tallarà el vesc sagrat per a la cerimònia d'aquella nit. Els druides esperen que amb aquell gest les ires dels déus derrotin els romans invasors d'aquelles terres sagrades.²

Un cop retirats els gals, el procònsol romà Pollio arriba amb el centurió Flavio. Aquest s'assabenta per boca de l'altre oficial que ja no estima Norma, sinó Adalgisa, una altra sacerdotessa del temple d'Irminsul. Tanmateix, Pollio tem les ires de Norma quan s'assabenta que ja no se l'estima i narra a Flavio un somni en què ha vist Adalgisa a Roma i ha sentit les amenaces de Norma. Unes veus a l'interior del bosc alerten els romans que s'apropen els gals i Pollio torna a evocar la memòria protectora de l'amor d'Adalgisa.³

Un cop retirats els oficials, l'escena s'omple de gals, que esperen l'arribada de Norma.⁴ Entra la sacerdotessa, filla d'Oroveso, amb una falç d'or. Norma invoca aleshores la pau amb l'enemiga Roma, que, diu, caurà pel pes de la seva pròpia decadència. Davant de la sorpresa dels gals, Norma talla el vesc i invoca la deessa suprema per implorar la pau amb els enemics.⁵ Els gals clamen per la caiguda del procònsol i, a part, Norma n'evoca el record amb tot el seu amor i amb tota la fidelitat d'una dona enamorada.⁶

Acabat el ritu, Adalgisa es queda sola i demana protecció a Irmisul quan entren Flavio i Pollione. Aquest abraça la jove sacerdotessa, però ella el rebutja en sentir-se deslleial envers el seu poble i envers les lleis de castedat pròpies de la seva condició. Pollione anuncia aleshores que l'endemà haurà de tornar a Roma i Adalgisa li promet que el seguirà, i se citen per l'endemà en aquell mateix lloc.⁷

La segona escena transcorre a la tenda de Norma, enmig del bosc. Clotilde vetlla els dos fills que, en secret, la sacerdotessa ha tingut amb Pollione. Norma expressa el sentiment ambivalent que li desperten les dues criatures i tem que Pollione torni a Roma i l'oblidi per sempre. Algú arriba i Clotilde oculta els nens. Qui entra és Adalgisa, afligida, que es confessa a Norma i li explica que ha contravingut els seus vots per lliurar-se a un home. El relat commou Norma, que recorda la seva pròpia situació, perdona Adalgisa i li promet protecció.⁸ Però aleshores Pollione entra a la tenda i Adalgisa l'assenyala com l'objecte del seu amor. Ferida i traïda,

Norma amenaça Pollione amb la venjança. Adalgisa, sentint-se igualment traïda, demana tanmateix a Norma que s'apiadi d'ells.⁹ El cor reclama Norma a l'altar i la sacerdotessa torna a prometre venjança.

Acte II ¹⁰

La tenda de Norma, enmig del bosc. Els seus dos fills dormen plàcidament mentre la sacerdotessa s'hi acosta sigil·losament, disposada a assassinar-los. Tanmateix, s'atura, desisteix d'aquesta idea monstruosa i fa cridar Adalgisa mitjançant Clotilde.¹¹

Quan entra Adalgisa, Norma li confia els seus fills, que confessa haver tingut amb Pollione. Però la jove sacerdotessa implora a Norma que es quedi amb les dues criatures i que els faci de mare, mentre ella es presentarà al campament romà i demanarà a Pollione que torni amb Norma i amb els seus fills, ara que tan sols sent amariat pel procònsol. Les dues dones s'abracen i es prometen lleialtat eterna.¹²

Canvia l'escena i l'acció ens situa al bosc dels druides. Els guerrers gals estan disposats a alçar-se en armes contra el campament romà. Oroveso opta per la prudència i anuncia que el successor de Pollione en aquelles contrades practicarà una opressió encara més cruel.¹³

Al temple d'Irminsul, Norma rep Clotilde, que explica l'intent fracassat d'Adalgisa d'aplacar Pollione. Aquest està ara disposat a segrestar la jove sacerdotessa, que torna entre els seus per pronunciar els vots sagrats. Enfurismada, Norma crida els seus i espera a favor de la guerra.¹⁴

Clotilde anuncia que un romà ha profanat el temple i que ha estat capturat al claustre de les verges. És Pollione, que de seguida serà conduït davant de Norma. Aquesta alça el punyal per degollar el procònsol, però atura sobtadament el cop, davant la consternació dels presents. Aleshores demana que tothom es retiri, per interrogar a soles el romà i revelar qui ha estat la traïdora culpable que l'enemic hagi penetrat al recinte sagrat.

Quan resten sols, Norma exigeix a Pollione que marxi i que deixi que Adalgisa prengui els seus vots. El romà s'hi nega i Norma amenaça aleshores de matar els seus fills i també de sacrificar Adalgisa. Pollione implora ser ell l'únic executat i que siguin alliberats els infants i la jove sacerdotessa.¹⁵

Norma torna a cridar els gals. Guerrers i druides tornen al temple i Norma declara la culpabilitat de Polli-

one, així com la traïció d'una sacerdotessa: ella mateixa.¹⁶ Ara, Pollione i Norma estaran units per sempre, perquè cremaran a la pira que la sacerdotessa ordena que s'encengui. Abans de morir, però, Norma declara al seu pare Oroveso la seva maternitat i li implora que cuidi dels fills. En un primer moment, el sacerdot s'hi nega, però tot seguit s'apiada de la seva filla.¹⁷

Norma és coberta amb un vel negre i, amb Pollione –penedit de les seves accions–, avança fins a les flames de la pira, per morir sacrificada.

©2016 ROH. Fotograf Bill Cooper

Consulteu
l'argument
en format de
lectura fàcil

Comentaris musicals

- 1 L'obertura és un *allegro maestoso e deciso*, en 4/4, que parteix de la tonalitat de Sol menor per acabar amb Sol major. Es divideix en quatre parts: una primera de caire marcial, una segona amb un tema nerviós a càrrec de la corda que palesa les tensions que es mostraran al llarg del drama, una tercera enèrgica i que retrobarem a la *cabaletta* del duet entre Norma i Pollione al segon acte, i la darrera, etèria, a càrrec dels trinats dels violins, que du a la conclusió.
- 2 L'escena entre Oroveso i el cor és molt convencional i es basa en una estructura d'introducció orquestral, recitatiu, cor i cavatina del baix («Ite sul colle, o druidi») amb intervenció del cor i represa del sacerdot («Si: parlerà terribile da queste quercie antiche»).
- 3 El primer gran número de l'òpera es reserva al tenor: l'ària «Meco all'altar di Venere» amb puntuals intervencions de la fusta i la *cabaletta* «Me protegge, me difende», de caire marcial, una mica tosc, com correspon a aquest personatge antipàtic. Aquesta última es desenvolupa després del cor intern dels gals apropant-se a l'escena on transcorre l'acció.
- 4 Amb una introducció solemne i pomposa que dona peu a una marxa a càrrec del cor («Norma viene»).
- 5 Després d'un recitatiu («Sediziose voci») que inclou una secció dialogada amb Oroveso i amb el cor, Norma aborda «Casta diva», l'ària de sortida (cavatina) del personatge i un dels números més cèlebres per a soprano de tots els temps. Sobre un motiu arpegiat, Bellini escriu una pàgina etèria, d'immarcescible bellesa i estatisme, reprès a la segona part després d'una aparició breu del cor. És un *andante sostenuto assai* en Fa major, introduït per la flauta que anuncia el tema principal de l'ària, acompanyada pels arpegis de la corda a mode de «baix Alberti» i amb una solució tan anacrònica com fascinant. El cant bascula entre els valors llargs i els ornaments melismàtics basat en corxeres i semicorxeres i fuses ocasionals.
- 6 «Ah! bello a me ritorna del fido amor primiero» és la *cabaletta* de Norma, molt convencional, tot i les agilitats reservades a la intèrpret i amb ascensions al Do sobreagut.
- 7 Duet entre Adalgisa i Pollione, introduït per un passatge inquietant entre la corda i la melodia de flauta i oboè abans del recitatiu d'Adalgisa («Sgombra è la sacra selva») que donarà pas al duet pròpiament dit a partir de «Va', crudele; e al Dio spietato». La *cabaletta* conclusiva («Vieni in Roma, ah vieni, o cara») està marcada amb la indicació con tenerezza (amb tendresa) i endolcida per l'afegit dels clarinets.

- 8 Duet «Sola, furtiva al tempio» entre Norma i Adalgisa. La pàgina, un *moderato assai* en Fa menor, arrenca després d'un recitatiu. Les primeres frases tenen una intenció expressiva innegable en el dibuix rítmic d'Adalgisa, de caire dubitatiu, tot i el marcat caràcter *cantabile* del passatge. El duet es caracteritza pel paral·lelisme entre els sentiments i les experiències d'Adalgisa i els de Norma, amb frases diferents. La darrera secció és una *cabaletta*, «Ah sì, fa' core, abbracciami», veritable fusió espiritual de les emocions d'ambdós personatges.
- 9 L'acte acaba amb un concertant intens i enèrgic, «Oh non tremare, al perfido», un trio en què es destaquen les frases incisives de Norma («Trema per te, fellon»), les inicialment dubitatives intervencions d'Adalgisa i l'arrogància de Pollione. El trio pren força especialment a partir de la intervenció de Norma sobre «Oh! Di qual sei tu vittima», un *andante* en 9/8. I després en la secció conclusiva, «Te sull'onde, te sui venti», interrompuda pels plats i que es precipita fins al ràpid final.
- 10 Una introducció orquestral, *allegro assai moderato* i escrita en Re menor, resitua l'espectador en el focus dramàtic interromput al final del primer acte. La tristor s'abat inexorablement sobre l'acció dramàtica.
- 11 L'escena de Norma està escrita a mode de semirecitatiu abans d'un *arioso* de gran eficàcia dramàtica.
- 12 És el moment del segon gran duet entre els dos personatges, «Deh, con te li prendi», en tres seccions: una primera en *allegro moderato*; una segona, «Mira, o Norma» (iniciada per Adalgisa), en *andante*, i una tercera, a mode de *cabaletta*, un *allegro*: «Sì, fino all'ora estreme», cantat a dues veus.
- 13 Bellini reserva a Orovoso un *arioso* de tall convencional, «Ah! Del Tebro al gioco indegno», un *andante sostenuto* en Fa major amb intervencions del cor.
- 14 És un fragment marcial, escrit amb un gran desplegament orquestral i coral, que culmina amb els insistents «Guerra! Guerra!» dels gals i uns recursos dels quals el Verdi del primer període prendrà bona nota.
- 15 «In mia mano alfin tu sei» és l'inici del gran duet entre Norma i Pollione. Les trompes cediran el relleu a clarinet i primers violins fins a la primera secció, un *allegro moderato* en Fa major. La reacció de Pollione («Ah, crudele») es subratlla amb un canvi de dinàmica (*più mosso*) i l'escena conclou amb la brillant *cabaletta* «Già mi pasco ne' tuoi sguardi», que recupera un tema que hem escoltat a l'obertura i al qual respon Pollione amb la mateixa melodia.
- 16 Norma entona «Qual cor tradisti, qual cor perdesti», un *andante sostenuto* en Sol major, a mode de marxa fúnebre pel batec insistent del timbal. Pollione s'hi afegeix.
- 17 Amb un cant elegíac i carregat de tristor i patetisme que acaba formant un trio entre Norma, Orovoso i Pollione, el cor culmina l'òpera amb el final que durà el romà i la sacerdotessa a la pira.

English synopsis

Act one¹

The action takes place in Gaul, during the Roman occupation, around the year 50 BC. The first scene shows the sacred forest of the Druids, with a sacred oak in honour of the god Irminsul. The Gauls' passage is accompanied by marches, and presided over by the priest Oroveso, waiting for the arrival of the priestess Norma, who will cut the sacred mistletoe for the ceremony that night. The Druids hope that with this gesture the wrath of the gods will defeat the Roman invaders of those sacred lands.²

Once the Gauls have withdrawn, the Roman proconsul Pollione arrives with the centurion Flavio. He learns from the other officer that he no longer loves Norma, but has now fallen for Adalgisa, another priestess from the temple of Irminsul. However, Pollione fears Norma's wrath when she learns that she has been jilted and tells Flavio of a dream in which he saw Adalgisa in Rome and heard Norma's threats. Voices from within the forest alert the Romans that the Gauls are approaching, and Pollione once again evokes the protective memory of Adalgisa's love.³

Once the officers have left, the scene is filled with Gauls, waiting for Norma to arrive.⁴ The priestess, daughter of Oroveso, enters with a golden sickle. Norma then invokes peace against the Roman enemy, who she says will fall by the weight of their own decadence. To the surprise of the Gauls, Norma cuts some mistletoe and invokes the supreme goddess to implore peace in the face of enemies.⁵ The Gauls cry out for the fall of the proconsul and, in addition, Norma evokes his memory with all her love and all the fidelity of a woman in love.⁶

After the rite, Adalgisa is left alone and asks Irminsul for protection when Flavio and Pollione enter. He embraces the young priestess but she spurns him, feeling disloyal to her people and to the laws of chastity inherent in her condition. Pollione then announces that he will return to Rome the next day, and Adalgisa promises to follow him, summoning him to the same place the next day.⁷

The second scene takes place in Norma's hut, in the middle of the forest. Clotilde watches over the two children the priestess has secretly had with Pollione. Norma expresses the ambivalent feeling that the two children arise in her and fears that Pollione will return to Rome and forget her forever. Someone arrives and Clotilde hides the children. It is Adalgisa who comes in. She is distressed and confesses to Norma, telling her that she has forsaken her vows regarding giving herself to a man. The story moves Norma, who remembers her own situation, forgives Adalgisa and promises her protection.⁸ But then Pollione enters the hut and Adalgisa points to him as the object of her love. Wounded and betrayed, Norma threatens Pollione with revenge. Feeling equally betrayed, however, Adalgisa asks Norma to take pity on them.⁹ The chorus claims Norma at the altar, and the priestess vows once again to take revenge.

Act two¹⁰

We now find ourselves at Norma's hut in the middle of the forest. Her two children sleep peacefully as the priestess stealthily approaches, ready to kill them. However, she stops and repents of that monstrous idea and has Clotilde call Adalgisa.¹¹

When Adalgisa enters, Norma entrusts her children to her, whom she confesses to having had with Pollione. But the young priestess begs Norma to stay with the two children and be motherly to them, while she shows up at the Roman camp and asks Pollione to return with Norma and her children, now that she is only friends with the proconsul. The two women embrace, promising eternal loyalty to each other.¹²

The scene changes and the action leads us to the druid forest. The Gallic warriors are ready to take up arms against the Roman camp. Oroveso opts for prudence and announces that Pollione's successor in those areas will practice even more cruel oppression.¹³

In the temple of Irminsul, Norma receives Clotilde, who explains Adalgisa's failed attempt to appease Pollione. He is now ready to kidnap the young priestess, who returns among her own to pronounce the sacred vows. Enraged, Norma calls her people and calls for war.¹⁴

Clotilde announces that a Roman has desecrated the temple

and has been captured in the cloister of the virgins. It's Pollione, who will soon be taken before Norma. She raises her dagger to decapitate the proconsul, but suddenly stops the blow, to the consternation of those present there. She then asks everyone to withdraw, to interrogate the Roman alone and to reveal who was the guilty traitor that the enemy had entered the sacred precinct.

When they are left alone, Norma demands that Pollione leave and let Adalgisa take her vows. The Roman refuses and Norma threatens to kill her children and also to sacrifice Adalgisa. Pollione begs to be the only one executed and to release the children and the young priestess.¹⁵

Norma summons the Gauls again. Warriors and Druids return to the temple, and Norma declares Pollione's guilt, as well as the betrayal of a priestess: herself.¹⁶ Now Pollione and Norma are together forever, because they will burn in the pyre that the priestess orders to be lit. Before she dies, Norma tells her father Oroveso that she is a mother and begs him to take care of the children. At first, the priest refuses but soon takes pity on his daughter.¹⁷

Norma is covered with a black veil and, with Pollione - repentant of his actions -, she advances to the flames of the pyre, to die sacrificed.

Musical comments

- 1 The overture is an *allegro maestoso e deciso*, in 4/4, which starts in the key of G minor and ends in G major. It is divided into four parts: the first one is military in nature, the second has a jittery theme on strings that shows the tensions that will be displayed throughout the drama. The third theme is energetic and can be found in the *cabaletta* of the duet between Norma and Pollione in the second act and one of the last ones. It is ethereal and guided by the trills of the violins, which leads to the conclusion.
- 2 The scene between Oroveso and the chorus is very conventional and is based on an orchestral introductory structure, recitative, chorus and bass cavatina (“Ite sul colle, o druide”) with the intervention of the chorus and participation of the priest (“Sì: parlerà terribile da queste quercie antiche”).
- 3 The opera’s first big number is reserved for the tenor: the aria “Meco all’altar di Venere” with occasional participation by the woodwinds and the *cabaletta* “Me protegge, me difende”, with its military, slightly rough, air as appropriate to the unfriendly character. The latter takes place after the horn of the Gauls approaching the scene where the action takes place.
- 4 With a solemn and pompous introduction that gives rise to a march by the chorus (“Norma viene”).
- 5 After a recitative (“Sediziose voci”), which includes a dialogue section with Oroveso and the chorus, Norma takes on “Casta diva”, the character’s exit aria (cavatina) and one of the most famous numbers for sopranos of all time. Bellini writes an ethereal number, of imperishable beauty and statism, taken up in the second part after a brief appearance by the chorus. It is an *andante sostenuto assai* in F major, introduced by the flute that announces the main theme of the aria, accompanied by the arpeggios of the string as an “Alberti bass” and with a solution as anachronistic as fascinating. The singing swings between long note values and melismatic ornaments based on quavers and semiquavers and occasional demisemiquavers.
- 6 “Ah! bello a me ritorna del fido amor primiero” is Norma’s *cabaletta*, very conventional, despite the agility reserved for the performer and with ascents to C sharp.
- 7 Duet between Adalgisa and Pollione, introduced by an unsettling passage between the strings and the melody of flute and oboe before Adalgisa’s recitative (“Sgombra è la sacra selva”), which will give way to the duet itself from “Va, crudele; e al Dio spietato”. The concluding *cabaletta* (“Vieni in Roma, ah vieni, o cara”) is marked “con tenerezza” (“with tenderness”) and sweetened by the addition of clarinets.
- 8 Duet “Sola, furtiva al tempio” between Norma and Adalgisa. The number, a *moderato assai* in F minor, starts after a recitative. The first sentences have an undeniable expressive intent in Adalgisa’s rhythmic drawing, which is of a dubious nature, despite the marked *cantabile* character of the passage. The duet is characterized by the parallelism between the feelings and experiences of Adalgisa and those of Norma, with different phrases. The last section is a *cabaletta*, “Ah sì, fa’ core, abbracciami”, a true spiritual fusion of the emotions of both characters.

- 9 The act ends with an intense and energetic concertante, “Oh non tremare al perfido”, a trio that highlights Norma’s incisive phrases (“Trema per te, fellon”), Adalgisa’s initially dubious interventions and Pollione’s arrogance. The trio gains strength especially from Norma’s intervention in “Oh! Di qual sei tu vittima”, an *andante* in 9/8. And then in the concluding section, “Te sull’onde, te sui venti”, interrupted by the cymbals and which rushes to a fast ending.
- 10 An orchestral introduction, *allegro assai moderato* and written in D minor, places the viewer in the dramatic focus interrupted at the end of the first act. Sadness inexorably overwhelms the dramatic action.
- 11 Norma’s scene is written as a semi-recitative before an *arioso* of great dramatic effectiveness.
- 12 It’s time for the second big duet between the two characters, “Deh, con te li prendi”, in three sections: a first in *allegro moderato*; a second, “Mira, o Norma” (started by Adalgisa), in *andante* and a third, as a *cabaletta*, an *allegro* “Sì, fino all’ora estreme” sung in duo.
- 13 Bellini reserves for Oroveso a conventional-style *arioso*, “Ah! Del Tebro al giogo indegno”, an *andante sostenuto* in F major, with interventions by the chorus.
- 14 It is a martial fragment, written with a great orchestral and choral display that culminates with the insistent “Guerra! Guerra!” of the Gauls and with resources with which Verdi will take good note in his early period.
- 15 “In mia mano alfin tu sei” is the beginning of the great duet between Norma and Pollione. The horns will give way to the clarinet and first violins until the first section, an *allegro moderato* in F major. Pollione’s reaction (“Ah, crudele”) is underlined with a change of dynamic (*Più mosso*) and the scene concludes with the brilliant *cabaletta* “Già mi pasco ne’ tuoi sguardi”, which reprises a theme we heard in the opening and to which Pollione responds with the same melody.
- 16 Norma sings “Qual cor tradisti, qual cor perdesti”, an *andante sostenuto* in G major, as a funeral procession for the insistent beat of the drum. Pollione joins in.
- 17 With an elegiac song full of sadness and pathos that ends up forming a trio between Norma, Oroveso, Pollione and the chorus that culminates with the end that will take the Roman and the priestess to the pyre.

“Durant deu anys em demanaren de cantar *Norma* arreu, i, de fet, sempre ha estat l'òpera amb què més m'he identificat. Combina el *bel canto* en la seva màxima puresa i estilisme amb una emoció profunda i abassegadora.”

Anita Cerquetti,
soprano

Comunitat i fanatisme

Armand Puig i Tàrrach

Rector de l'Ateneu Universitari Sant Pacià (Barcelona)

L'òpera *Norma* és una tragèdia lírica amb una protagonista absoluta que porta l'acció dramàtica. Norma és una dona indòmita, superior, omnipresent. Ritualment connectada amb el món dels nùmens divins, en tant que «sacerdotessa» i «vident», actua com a líder religiosa i política de la seva pròpia col·lectivitat, el poble gal del segle I aC, en lluita amb els romans. Però al mateix temps pren les decisions en el marc del seu drama personal. Aquest drama és el d'una dona traïda pel seu amant, Pollione, el qual, en tant que procònsol romà de les Gàl·lies, és el cap dels enemics invasors. Norma és un personatge de gran altura dramàtica, passional, impetuós, que alterna moments d'odi envers Pollione amb un amor persistent i majestuós: un amor que acaba triomfant ni que sigui a la foguera, on Norma mor amb el seu estimat, quan retorna a l'amor per ella. No és casual que la protagonista de l'òpera fos un dels personatges preferits de Maria Callas, la qual s'hi va identificar, personalment i musicalment.

©2016 ROH, Fotògraf Bill Cooper

L'any 1831, el 26 de desembre, dia de Sant Esteve, *Norma* de Vincenzo Bellini va ser estrenada al Teatro alla Scala de Milà. Aquell mateix any Giuseppe Mazzini havia fundat el moviment secret Giovine Italia, que proposava la reunificació d'Itàlia i la constitució d'un nou Estat, fonamentat en la democràcia i la república com a formes polítiques. Mazzini va ser el teòric i un dels màxims dirigents de l'efímera República romana (1849). L'argument de *Norma* no és aliè a aquestes idees. Bellini, nascut a Catània (Sicília) i format musicalment a Nàpols, acaba instal·lant-se al nord de la península itàlica, allà on les idees nacionalistes

eren més fortes, concretament als territoris pertanyents a l'Imperi austrohongarès (el Milanesat i el Vèneto). De manera semblant, a l'òpera *Norma* els romans són els invasors estrangers que proven de doblegar el poble gal, que lluita per desfer-se del jou de l'Imperi romà. La càrrega emocional d'aquesta confrontació es manifesta sobretot en les intervencions dels personatges de Norma, sacerdotessa druida, i del seu pare Oroveso, cap dels druides, que és alhora el màxim dirigent del poble gal.

Hi ha dos moments en què la col·lectivitat, és a dir, el poble gal, emergeix amb la força del qui vol expulsar l'enemic de la pàtria: l'escena primera del primer acte amb el cant dels druides («Dell'aura tua profetica») i el càntic bèl·lic a l'escena setena de l'acte segon («Guerra, guerra!»). El roure sagrat dedicat a Irminsul al bell mig del bosc dels druides, símbol de la vida i punt d'unió entre el cel i la terra, és alhora el símbol de l'odi dels gals contra els romans. És allí on Norma anirà a collir les branques de vesc, en honor de la divinitat, Irminsul, del qual es diu que corre pels camps celestials com a herald de l'horror («foriera d'horror») i de la massacre que espera els romans. Així ho proclamen

©2016 ROH, Fotografat Bill Cooper

els gals reunits al bosc sagrat. Norma, però, aquesta vegada no atiarà la guerra contra Roma sinó la pau. El testimoni celeste d'aquesta pau serà la Lluna, deïtat invocada com a «Casta diva». Desafiant el seu propi poble, Norma es mostra convençuda i convincent que no és hora de fer la guerra als romans. Amb una fortalesa admirable contra el fanatisme, enduta per un rapte de vident, s'enfronta als gals i els recorda que els

romans són més forts que no pas ells. Roma caurà, sí, en el futur, però serà «per i vizi suoi». Mentrestant, Norma demana a la deessa Lluna que escampi a la terra la pau que ella mateixa fa regnar al cel.

D'altra banda, a l'escena setena del segon acte ressonarà un terrible càntic de guerra quan Norma, encesa de ressentiment contra Pollione, puja vora l'altar d'Irminsul i des d'allà atia els guerrers gals a l'extermini i a la revenja contra els romans. El fanatisme d'un poble assedegat de violència, d'una col·lectivitat que tan sols pensa a mullar de sang enemiga les destrals que branda, es manifesta amb tota la seva cruessa. I Norma, personatge de diversos contorns, ferida pel desamor de Pollione, ara canvia el discurs de pau per un discurs de guerra. La contradicció forma part de la passió.

En efecte, el nus major que proposa l'òpera *Norma* rau en les motivacions de l'actuació dels personatges i, en concret, en el conflicte que provoca, en aquests, l'amor com a criteri darrer de comportament.

“Norma és un volcà de sentiments, que brollen d'un cor extraordinari, i acaba immolant la seva vida de manera coherent.”

El text de Felice Romani, inspirat en l'obra homònima, si bé modificada, d'Alexandre Soumet, constitueix una base apropiada per mostrar l'esclat de la passió amorosa mitjançant un «trio» argumental format per Norma, Adalgisa i Pollione. L'amor romàntic, tal com apareix a *Norma*, és un amor sense mesura ni límits, que va més enllà de tot i que es contraposa, malgrat el moment de defallença, amb els sentiments fanàtics i col·lectius de destrucció, revenja i sang. Es tracta d'un amor noble i volcànic, que és incorporat pel personatge de Norma, amant d'un enemic, mare dels dos fills petits d'aquest, sacerdotessa i vident que trenca el vot de virginitat, protectora de la jove sacerdotessa de la qual s'ha enamorat l'home que ella estima, filla d'un pare a qui convencerà que la perdoni i doni un futur a les dues tendres criatures prop dels romans enemics! Norma és un volcà de sentiments, que brollen d'un cor extraordinari, i acaba immolant la seva vida de manera coherent, ja que assumeix el seu comportament totalment lliurat al seu estimat Pollione, sense caure en la temptació de fer servir la innocent Adalgisa com a boc expiatori. Norma és un personatge que fascina, ja que representa el paradigma de la dona que estima com a amant, mare i filla.

Al costat de Norma, però, els altres personatges també donen veu a l'amor, de manera que l'òpera esdevé un cant a la passió amorosa –l'element dominant en la noció romàntica de l'amor. Durant tota l'obra es van dibuixant elements per comprendre els matisos i els vaivens d'aquesta passió, que és exemplificada de diverses maneres. En aquest punt, el personatge amb més turbulències és el procònsol romà, l'home que havia estimat Norma fins al punt de donar-li dos fills, i que ara reconeix que l'amor per ella s'ha apagat. No en sap els motius, i per això en fa responsable «un déu» sense nom, que li hauria fet perdre el cap i l'empenyeria a l'abisme. El seu amor per la nova estimada, Adalgisa, sacerdotessa com Norma, és irresistible. Li ha segrestat la voluntat i es veu capaç de tot, àdhuc d'entrar al bosc sagrat del déu gal Irmisul, per tal de posseir la jove verge. Adalgisa, pel seu costat, manifesta a Pollione que trencarà el jurament virginal fet al seu déu i que restarà fidel a ell: «ma fedele a te sarò». La flama de la passió amorosa és tan poderosa que pot desafiar els déus i els homes, els amics i els enemics, pot fer deixar de banda juraments i compromisos previs, pot portar fins i tot a sacrificar la pròpia vida. Com diu Pollione, «questo amor che mi governa è di te, di me maggiore». De fet, el procònsol morirà a la foguera, al costat de la dona que estima. La passió amorosa ultrapassa tots els límits. Res no la pot deturar, ni la mort mateixa.

Tanmateix, el procònsol no morirà al costat d'Adalgisa, sinó de Norma, la dona de l'amor primer, abans rebutjada, ara tornada a abraçar. Pollione, que havia abandonat Norma, encisat per la jove Adalgisa, per la seva bellesa, per la seva innocència i el seu candor, es fa enrere i torna als seus sentiments primers. Fins al darrer moment, però, el seu cor està inflammat per Adalgisa. La vol raptar i endur-se-la a Roma quan és sorprès i detingut pels gals. L'espera, doncs, una mort inexorable. Norma, però, s'interposa en el camí de Pollione i converteix la foguera en una processó nupcial amb l'home que mai no havia deixat d'estimar. Veient que Norma s'ha declarat culpable i ha salvat així la vida d'Adalgisa, a Pollione se li obren els ulls i reconeix el seu amor per la «sublime donna», i li demana perdó. Norma i Pollione s'encaminen plegats a la mort, és a dir, a l'«eterno amor», a l'amor més pur i més sant. El que hi ha a l'altra vida. La flama de l'amor és versàtil, inconstant, quasi juganera, quan una passió amorosa sobtada sacseja el cor.

Tanmateix, l'amor té altres textures i profunditats que el personatge de Norma recull profusament i que esclaten en la trepidant darrera escena de l'òpera. Per amor, Norma supera la ràbia assassina de sentir-se traïda i estalvia la vida dels fills que ha tingut amb Pollione. Ni que vulgui anul·lar-lo, preval el seu amor de mare: la vida de les dues criatures no

quedarà estroncada. Per amor, Norma allibera Adalgisa del seu vot de virginitat quan aquesta li diu que estima algú –Norma encara no sap que aquest és Pollione. Més tard sabrà vèncer la seva gelosia de rival traïda i salvarà de la mort la innocent Adalgisa. Per amor, encara, Norma salva Pollione de la seva venjança de dona ferida en els seus sentiments més profunds i fa prevaler la raó del cor, que no sap castigar («ma punirlo il cor non sa»), ja anunciada en l'escena quarta del primer acte. Norma rebla el clau al final de l'òpera proclamant que a ella i a Pollione no els separarà ni la mort: «crudel romano, tu sei con me». Els motius de la invencible passió amorosa resten desconeguts i són atribuïts a forces sobrehumanes: un numen, el destí, que fa que els dos amants restin units «in vita e in morte».

L'amor de Norma pren uns tons de gran tendresa quan a l'escena final s'autoinculpa repetidament davant tot el poble gal i demana al seu pare Oroveso que tingui pietat dels dos fills tinguts amb Pollione i fruit, per tant, de la seva infidelitat al vot de sacerdotessa. Així, Norma salva el seu pare d'un eventual refús assassí dels dos infants dient-li que plori i perdoni, i, amb l'amor, retorna la sacralitat a les lleis druídiques. Oroveso ho entén. Perdona i exclama que l'amor ha vençut. Aquesta és la victòria de Norma.

La rèplica a l'amor de Norma, el «contra amor», és el fanatisme de la col·lectivitat, que no entén la generositat de la sacerdotessa i reacciona amb una duresa extrema a la seva inculpció alliberadora. Sense gota de pietat, corsecada per un fanatisme sense entranyes, la col·lectivitat es riu dels plors i les pregàries de l'afeixugat Oroveso i proclama que ara no és el moment de pregar, sinó d'actuar contra aquella sacerdotessa que ha trencat els seus vots desposseint-la de tota dignitat i cobrint-la de vergonya i de misèria. En els compassos finals de l'òpera l'amor i el perdó d'alguns (Norma, Oroveso, Pollione) es barregen amb la maledicció i el desig de sang d'una col·lectivitat dominada per la violència, que tan sols entén el llenguatge d'una purificació sacra aconseguida amb la mort dels transgressors. I, malgrat tot, l'ancià Oroveso exclama enmig de llàgrimes: «Ha vinto amore», l'amor ha vençut! Aquest és el missatge final i perenne de l'òpera de Bellini.

©2016 ROH, Fotògraf Bill Cooper

“Un dels moments més difícils de Norma és el seu últim recitatiu, ‘Ei tornerà’ (...).

Norma encara pensa que el seu amant tornarà, que ha trobat en Adalgisa una autèntica amiga en la qual pot confiar, que tot tornarà a ser com abans. Tota aquesta intensitat i aquesta passió cal expressar-les en un recitatiu d’una gran simplicitat i, alhora, d’una gran dificultat vocal.”

Renata Scotto,
soprano

L 175

Norma - Vincenzo Bellini

Tomar a l'índex

**21 SET –
9 OCT**

Liceu

Opera
Barcelona

la força del Liceu

NOVETAT!

Ja pots comprar
el programa de mà
imprès de
Don Pasquale

L'apoteosi de l'òpera bufa

Don Pasquale

GAETANO DONIZETTI

Una comèdia d'embolics divertida, emotiva i teatral

DIRECTOR D'ESCENA Damiano Michieletto

DON PASQUALE Carlos Chausson / Alessandro Corbelli | DOCTOR MALATESTA Andrzej Filonczyk / Carles Pachón

ERNESTO Xabier Anduaga / Iván Ayón-Rivas | NORINA Sara Blanch / Serena Sáenz

UN NOTARI David Cervera

COR DEL GRAN TEATRE DEL LICEU (DIRECTOR Pablo Assante)

ORQUESTRA SIMFÒNICA DEL GRAN TEATRE DEL LICEU | DIRECTOR Josep Pons

Amb el suport de:

 Telefónica

liceu.cat – 902 787 397 #DonPasqualeLiceu

ENTREVISTA

Marta Mathéu

“Em sento orgullosa de dir que soc la següent catalana que farà aquest rol després de Montserrat Caballé al Gran Teatre del Liceu”

Gran Teatre del Liceu. Consolidada com una de les grans veus del nostre país, i amb una llarga experiència en el terreny dels recitals i concerts, finalment la soprano tarragonina Marta Mathéu debutarà a l'escenari principal del Gran Teatre del Liceu amb un paper tan emblemàtic com el de la sacerdotessa Norma. Conversem amb la cantant setmanes abans de l'inici dels assajos. Expliqui'ns com li va arribar la proposta de cantar el paper protagonista de *Norma* al Liceu?

Marta Mathéu. Va ser una sorpresa. No m'esperava pas que aquest paper fos el que em fes fer el salt a papers protagonistes. Fins ara havia fet rols coprimers, on el paper té importància però no l'envergadura d'un paper principal.

Va acceptar el paper a la primera o s'ho va haver de pensar gaire?

Al principi, m'ho vaig haver de pensar. Havia estudiat el rol en la meua època d'estudiant al Conservatori. Volia sospesar aspectes del personatge (ja fossin vocals o de la seva psicologia), però finalment el vaig acceptar.

Era un paper somniat?

Sí, quan ets estudiant, treballes molts gèneres i estils, i vas trobant on la veu està més còmoda. En el meu cas, sempre he estat molt còmoda cantant *bel canto*.

Aquest és un dels papers més emblemàtics del món de l'òpera, no en va l'han cantat les sopranos més grans de tots els temps, i a Catalunya n'hem tingut tota una referència, Montserrat Caballé. Com porta el pes de la tradició?

Bé, a l'inici va ser un cúmul d'emocions i de prendre consciència del que tenia al davant. Ara em sento orgullosa de dir que soc la següent catalana que farà aquest rol després de Montserrat Caballé al Gran Teatre del Liceu.

Se sent lliure preparant el personatge?

Sí, penso que és un personatge que dona molt de joc i que podré portar-lo a diferents nivells d'intensitat, tant vocalment com psicològicament.

Què n'espera, d'aquesta experiència?

Primer de tot, gaudir-la al màxim. Poder compartir escenari amb altres col·legues que tinguin la mateixa entrega i ganes d'anar "a per totes" per poder donar vida a tota l'òpera.

Un cop acceptat el compromís, arriba el moment de preparar el personatge. Com està essent el procés de preparació previ a l'arribada dels assajos al Liceu?

He de dir que hi ha hagut llums i ombres. Moments en què calia buscar el rerefons del sentit en el text, i d'altres en què havia de controlar la part emocional per poder equilibrar-la amb la vocal.

Quin procés està seguint a l'hora de crear el personatge?

Primer de tot, buscar la font en la qual es va inspirar el llibretista Felice Romani per fer el llibret, que va ser l'obra de teatre d'Alexandre Soumet. He llegit l'obra en vers i després el llibret per poder entendre quina versió feien de l'original, i he anat apuntant quines emocions vessava Norma envers els esdeveniments i la relació amb els altres personatges que s'anava trobant a mesura que avançava l'obra. Després, l'estudi musical de tot el rol, a més de treballar totes les variacions que afegiria després en les àries i la *cabaletta*, i després el treball propi d'una proposta dramàtica per poder complementar-la amb el director d'escena.

**“M’agradaria poder
ensenyar tot el ventall
d’emocions en el qual
viu immersa Norma”**

Li agrada escoltar altres sopranos cantant Norma mentre prepara el paper?

M'agrada escoltar els tempi que porta el director i escoltar diferents *casts* per veure com empasten els colors de les veus.

N'hi ha alguna que sigui una referència per a vostè?

No en tinc cap de preferida, però si hagués d'escollir seria entre la versió de Maria Callas i la de Beverly Sills, perquè són veus molts diferents, però la versió que en fa cadascuna, amb una vocalitat tan diferent, fa que siguin molt enriquidores, també.

Norma és un paper que s'adapta bé a la seva vocalitat?

Sí, jo soc una lírica pura, tot i que aquest paper va ser escrit originàriament per a una mezzosoprano de coloratura, però la partitura està molt ben escrita i és molt còmoda de cantar, tant la part recitada com el concertant o les àries.

Què creu que pot aportar-li a aquest personatge?

Sobretot, ànima, però m'agradaria poder ensenyar tot el ventall d'emocions en el qual viu immersa Norma.

Quina és l'escena de l'òpera que més l'ha sorprès a l'hora de cantar-la?

El final del primer acte en el tercet amb Norma, Adalgisa i Pollione. Perquè és quan Norma descobreix que Pollione li ha estat infidel amb Adalgisa, i ella li recrimina la seva desídia pels seus fills i que l'abandoni a ella per marxar a Roma amb la seva amant.

Des del seu punt de vista, qui és Norma i quina relació té amb la resta de personatges?

Norma és la summa sacerdotessa i, per tant, té el poder religiós de la comunitat, però, a més, és mare i esposa. Durant tota l'òpera se la veu lluitant pels seus valors: com a sacerdotessa calma les ganes de guerra, com a mare lluita amb la decisió més dura de matar o deixar viure els seus fills per la infidelitat, i com a esposa busca la venjança, que finalment es tradueix en el sacrifici propi per estima als seus.

Àlex Ollé, artista resident del Liceu, és el director escènic de l'òpera *Norma*. Què pot avançar-nos d'aquesta producció?

És una producció que està ambientada en l'època del franquisme.

El primer dia que cantarà Norma serà en una sessió Under 35, per tant, amb un públic jove. És això un estímul?

Sí, perquè quan ve un públic, que potser és la seva primera vegada a l'òpera, et sents com un mestre que ensenya l'alumne a escriure o a llegir. Poder mostrar aquest art en el qual el cantant s'encarna en un personatge que no li és familiar, però en el qual posa tot el seu afany perquè tornin a repetir.

Creu que títols com *Norma* ajuden a crear nous aficionats a l'òpera?

Crec que sí, perquè, en aquest cas, l'òpera belcantista pot despertar curiositat per com es mouen les línies del cant, la trama dramàtica i sobretot la veracitat i creença dels personatges.

A banda de cantant, és professora del Conservatori del Liceu. Quins consells donaria a un/a jove cantant que somnia cantar algun dia a l'escenari del Liceu?

Que sigui perseverant, constant, i que no perdi mai la il·lusió ni el propòsit pel qual s'esforça.

A més de debutar cantant *Norma*, serà el seu debut interpretant un paper principal al Gran Teatre del Liceu. Què significa per a vostè aquest debut al Liceu?

Una oportunitat, un regal i un repte. Oportunitat per demostrar al públic que un cantant pot desenvolupar-se en diferents gèneres; un regal, per estar en un dels escenaris més estimats, i un repte, per afrontar un paper tan conegut com ho és *Norma*.

Creu que cantar *Norma* al Liceu li obrirà les portes d'altres teatres d'òpera?

Si diguéis que no, mentiria, però, si més no, és una finestra per convidar tothom que vulgui venir a veure'm. Estaré encantada de poder-los oferir el millor de mi.

“No m’esperava pas que aquest paper fos el que em fes fer el salt a papers protagonistes”

“Norma m’atrau més que altres papers, perquè, quan pateix el seu terrible conflicte amorós, escull la mort en comptes de ferir l’home que estima, tot i saber que ha estat traïda i enganyada.”

Maria Callas,
soprano

Norma - Vincenzo Bellini

[Tornar a l'índex](#)

Norma

Jaume Tribó

Montserrat Caballé

— **al Liceu**

“Trema per me, fellow!”

Estrena absoluta

26 de desembre de 1831 a La Scala de Milà

Estrena a Barcelona

4 de juny de 1835

Estrena a Barcelona al Teatre de la Santa Creu

15 de gener de 1835

Estrena al Liceu

16 d'octubre de 1847

Última representació abans de la temporada actual

17 de febrer de 2015

Total de representacions al Liceu: 155

Norma ha tingut 31 edicions al Liceu, amb un total de 155 representacions. Edicions glorioses que arribaven a quinze funcions –recordem que abans el nombre de representacions augmentava o minvava segons l'èxit o el fracàs– i d'altres que no passaven d'una sola. El públic del Liceu ha estat sempre sever amb les veus, especialment en un títol de tanta exigència, i hem arribat a comptar fins a cinc Normes que no van passar de la primera representació.

La cronologia de *Norma*, estrenada al Liceu ja la temporada inaugural, la 1847/48, és gloriosa.

Centrada en el personatge de la sacerdotessa druida, aquí ha tingut les més grans intèrprets començant amb Giovanna Rossi-Caccia, barcelonina malgrat els cognoms, que ja havia intervingut a la primera òpera representada al Liceu, *Anna Bolena*. *Norma* va ser el primer títol que es representà cinc temporades consecutives, les tres primeres amb Giovanna Rossi-Caccia en el rol protagonista. El 1850 el repartiment era del tot català (els diaris ho destacaven): la Rossi-Caccia, Caterina Mas-Porcell, el tenor Marcel Rogés i el baix Agustí Rodas. També els comprimaris eren catalans: Ferran Rauret (Flavio) i Adelaida Aleu-Cavallé, muller del primer apuntador que va tenir el Teatre, Pere Cavallé. Després, i entre les grans sopranos, van venir Normes de la importància de Teresa De Giuli-Borsi, Eugénie Julienne-Dejean, Balbina Steffenoni, Giuseppina Medori, Emma La Grua, Rosina Penco (famosa per haver estrenat *Il trovatore* de Verdi), Giulia Marziali-Passerini, la mítica Carolina Ferni (muller del baríton Leone Giraldoni i mare del també baríton Eugenio Giraldoni), Adele Bianchi-Montaldo, Ines De Frate (primera intèrpret de *Norma* al Liceu de qui existeix testimoni dis-

Giovanna Rossi-Caccia

Giannina Russ

[Tornar a l'índex](#)

Maria Caniglia

Anita Cerquetti

Leyla Gencer,
Fiorenza
Cossotto

Adalida Negri

Joan
Sutherland

cogràfic i, cas insòlit, soprano que no debutà fins als 46 anys i que encara cantava als 64), la dramàtica Ester Mazzoleni i la gran belcantista Giannina Russ. És un honor per al Liceu de comptar entre les seves Normes el nom de Giannina Russ, soprano de la més ortodoxa línia de cant. Això a l'època (1910) no sempre es valorava –a Toscanini sí que li agradava– i la Russ era jutjada com a freda i inexpressiva, una soprano que «només» cantava quan la moda eren les cantants actrius de tipus verista sempre a punt per al crit o el gemec... i Giannina Russ només va fer una *Norma* al Liceu, un sol dia. L'absència d'aquest títol al repertori vol dir que el Liceu s'estalvià els esgarips paleoveristes de sopranos del tipus Bianca Scacciati o Gina Cigna, que atacaven *Norma* com si es tractés de *Tosca* o *Cavalleria*. I aquí ja arribem a una pausa de molts anys en la qual el *bel canto* és del tot oblidat i menystingut. Les causes no les sabem amb certesa, però és un fet inqüestionable que entre el 1917 i el 1947, trenta anys exactes, *Norma* deixa de representar-se al Liceu i ningú no la troba a faltar. Del 1947 ençà *Norma* torna a ser una òpera de repertori. Maria Caniglia comença la llista gloriosa i després venen les figures imponents de Maria Pedrini, Anita Cerquetti, Leyla Gencer, Radmila Bakočević, Montserrat Caballé, Ángeles Gulín, Adalida Negri, Joan Sutherland, Ana María Sánchez, Fiorenza Cedolins i Sondra Radvanovsky.

Norma és, de fet, un enfilall de duos entre la protagonista i Adalgisa, personatge que Bellini qualificà de soprano tot i que la recerca d'un contrast de veus ha fet que durant cent vuitanta anys s'hagi adscrit a les *mezzos*. Això ha comportat el transport d'una segona major, de Fa a Mi bemoll, del segon duo de dones, un transport que ja es feia al segle XIX i que ha quedat del tot imposat per la tradició. La llista de *mezzos* és igualment notable: Giulia Berini, Ida Cristino, Maria Chivers, Elvira Casazza, Ebe Stignani, Elena Nicolai, Fedora Barbieri, Fiorenza Cossotto (en tres edicions diferents), Bianca Berini, Doris Soffel, Dolora Zajick, Sonia Gassasi, Ekaterina Gubanova i Annalisa Stroppa.

[Tornar a l'índex](#)

Entre els tenors, la llista potser no és tan impressionant, ja que la part de Pollione, a més de desagradada, està escrita en una tessitura molt central però amb un Do agut en la frase «Eran rapiti i sensi» que cap tenor no feia. Ara, però, cal fer-lo. El primer Pollione liceista (1848) va ser l'il·lustre Giovanni Battista Verger, que curiosament també n'havia fet l'estrena barcelonina al Teatre de la Santa Creu el 1835. Entre alguns noms de tenor destacables, també cal esmentar el de Giacomo Roppa, la presència del qual el dia del seu homenatge al Liceu havia arribat a congregar de cinc a sis mil espectadors. Les cròniques recullen els riscs d'una tal aglomeració i la necessitat de limitar-hi el nombre d'assistents. No tanta glòria recollí el català Marcel Rogés, que malgrat tenir contracte, no va ser pagat en cap funció i presentà una denúncia contra l'empresari José García Berdugo. Va guanyar la causa, però mai més no tornà a cantar al Liceu. Entre altres Pollione destacables, hi trobem els noms de Gaetano Baldanza i Carlo Negrini, que el 10 d'octubre de 1863 no pot cantar per motius familiars: la seva filla viatjava al tren accidentat tres dies abans en passar pel pont d'Alabern, a Breda. El pont va cedir i hi hagué morts i ferits, tot i que la filla del tenor se salvà. Més intèrprets notables de Pollione: Carlo Bulterini, l'aragonès Antonio Aramburo, Emilio Naudin (que havia de fer l'estrena absoluta de *L'africaine* de Meyerbeer), Orazio Cosentino (que també en *Norma*

havia estat protestat per Toscanini a La Scala i que, després d'accions legals contra la Direcció del teatre, va obtenir una gran i famosa compensació econòmica), Mirto Picchi, Bruno Prevedi (en tres edicions diferents), Francisco Ortiz, Nicola Martinucci, Dennis O'Neill, l'ardit Ignacio Encinas, Andrea Carè i l'esplèndid Gregory Kunde. El 1970, primera *Norma* de tota la carrera de la Caballé, s'anuncià el mític Mario Del Monaco com a Pollione, però declinà l'oferiment i no va arribar a venir a Barcelona. Per experiència, Del Monaco sabia que el Liceu era un teatre difícil on havia estat protestat el 1946 a *La Gioconda* i no arribà a la segona representació.

Oroveso és una part de ben cantar, de baix noble. Consignem que ja el 1849 n'era intèrpret el català Agustí Rodas, que havia italianitzat el seu nom en Agostino. Rodas va ser el cantant més longeu de tot el segle XIX liceista. Hi havia debutat aquella temporada i amb molt poques intermitències hi actuà fins al 1878; de *Norma*, n'arribà a fer vuit edicions diferents. A més de l'històric Agustí Rodas, cal fer esment també d'Antonio Selva (que havia estrenat *Ernani* de Verdi), Ormondo Maini, Lluís Corbella, Ivo Vinco, Simón Orfila, Roberto Scandiuzzi i Giacomo Prestia.

Dels comprimaris, poques vegades en fem esment, però en aquest cas cal fer-ho, ja que amb el paper de Flavio, el 8 de gener de 1970 feia el seu debut absolut com a tenor l'estimat Josep Carreras en el seu únic paper de com-

Enlito
Marilyn,
Angeles GuñinRoberto
Scandiuzzi, Ana
María Sánchez

Ede Stigmani

primari, tot i que ja havia actuat abans al Liceu amb veu d'infant. Montserrat Caballé havia cantat més d'un cop «Casta diva» en concert, però ara era la primera vegada que feia l'òpera sencera i reservava per al Liceu la seva primera *Norma*. També l'exímia Leyla Gencer l'havia cantada aquí per primer cop el 1962.

Grans noms, però també grans directors d'orquestra. Va ser el mestre Marià Obiols qui va dirigir l'estrena de *Norma* al Liceu i quatre edicions més. Entre altres mestres, cal destacar les figures de Giovanni Bottesini, el més gran virtuós del contrabaix, molt actiu al Liceu, on va dirigir tots els dinou títols de la temporada 1863/64, els catorze del cicle 1864/65 i encara tota la temporada de primavera del 1881. Uns altres directors de prestigi foren Luigi Mancinelli, Vittorio Gui, Napoleone Annovazzi, Angelo Questa, Ottavio Ziino, Carlo Felice Cillario, Gianfranco Masini, Richard Bonyngé, espòs de la diva Joan Sutherland, Daniele Callegari, Giuliano Carella i Renato Palumbo. Sabem que fins al 1930 el Liceu no considera la figura del director d'escena, però cal fer esment d'Augusto Cardì, que n'arribà a fer tres edicions en condicions ben difícils, Domenico Messina, Renzo Frusca, Flavio Trevisan, Giuseppe De Tomasi, que tot i que el seu nom no figurava al programa va servir per tractar la diva Sutherland, que cal dir que no era gens problemàtica, Francisco Negrín (tres edicions) i Kevin Newbury.

... Però no tot han estat flors i violes. A la *Norma* del 1849 la crítica es queixa que a l'orquestra no hi havia fagots. El 1864 la soprano Marie Lafont és tan mal rebuda que és forçada a rescindir el contracte. El 9 d'abril de 1876 *Norma* té una funció més que accidentada: abans de l'òpera, com a conseqüència d'una indisposició sobtada del tenor Emilio Naudin, s'anuncia que se suprimeix la cavatina del tenor i el duo amb Adalgisa. Naudin no apareix en escena fins al tercet final de l'acte segon –recordem que *Norma* es representava sempre en quatre actes–, però no canta ni una sola nota. Xiulets. No es pot acabar l'acte. Teló. Es repeteix el tercet final amb les senyores Alice Urban

Sondra
RadvanovskyDoris Soffel,
Joan SutherlandSharon Sweet,
Dolora Zajick

Gregory Kunde

Dolora Zajick,
Daniel Burrueco,
Ana María Sánchez,
Guillermo Pérez
Rosales

[Tornar a l'índex](#)

i Ida Cristino tot soles. Abans de començar el tercer acte s'anuncia que s'ha agreujat la indisposició de Naudin i que no pot cantar res més. L'òpera acaba, per tant, després del cor «Guerra, guerra». Per suplir les peces suprimides, Alice Urban canta el primer acte de *Poliuto* de Donizetti amb Francesco Tamagno. Als espectadors que no ho acceptaren se'ls tornaren els diners. Uns tres-cents espectadors dels pisos alts se n'aprofitaren després d'haver escoltat tres quartes parts de l'òpera. El 1878, encara un altre escàndol: la primera i única representació és un fracàs tan gran que l'obra trigarà divuit anys a tornar al Liceu. El crític Antoni Fargas i Soler considera la representació com una paròdia de *Norma*; de fet, la senyora Júlia Cervelló (Adalgisa) era una cantant de sarsuela coneguda amb un altre nom.

El públic del Liceu sempre ha tingut una estimació especial pel *bel canto*, i *Norma* n'és sens dubte la fita màxima. Amb tot, com hem dit al començament, hi ha un parentesi, entre els anys 1917 i 1947, en què se'n va prescindir. A partir d'aquell últim any ha tornat amb força al repertori i cal dir que amb les més grans protagonistes: Maria Caniglia, Anita Cerquetti, Leyla Gencer, Montserrat Caballé, Joan Sutherland i Sondra Radvanovsky. Només ens hi ha faltat la Callas.

Intèrprets de *Norma* la temporada 1969/1970:
Josep Carreras, Ivo Vinco,
Fiorenza Cossotto, Carlo Felice
Cillario, Montserrat Caballé,
Bruno Prevedi

Joan Sutherland,
Richard Bonyngé

Consulteu la
cronologia
detallada

**“En la tradició celta
s’atribuïa als druides
el poder màgic de
transformar els arbres
en guerrers i enviar-los
a la batalla.”**

Robert Graves,

La deessa blanca

“No podia evitar que alguns moments de *Norma* em fessin somriure. Per exemple, en una determinada escena, Norma demana a Adalgisa, la seva rival, que es casi amb Pollione, però que s’emporti els dos fills que ha tingut amb el romà. ‘I tu què faràs?’, demana Adalgisa. ‘Tu t’hi cases i jo simplement em suicido’, contesta Norma. En comptes de reaccionar amb horror davant la idea de Norma de suïcidar-se, Adalgisa puntualitza: ‘Pretens que jo em casi amb ell?’. Crec que és un dels moments més divertits de tot el repertori operístic de l’època.”

Beverly Sills,
soprano

Cronologia

Any	Vincenzo Bellini	Música
1801	Bellini neix a Catània (Sicília), fill i nét de músics, dels quals n'aprèn immediatament: en pocs anys començarà a interpretar i compondre	Cimarosa mor. <i>Ginevra di Scozia</i> (Rossi). <i>Mondscheinsonate</i> (Beethoven)
	Art i ciència	Història
	Mor Samaniego. <i>Atala</i> (Chateaubriand)	La unió de Gran Bretanya i Irlanda entra en vigor. Jefferson, president dels Estats Units
		Música
1806	Un text anònim de l'època afirma que ja toca el piano	Rossini (1792) ingressa a l'Acadèmia Filarmònica de Bolonya. Donizetti (1797), acceptat per a Lliçons Caritatives de música. Mor Martín i Soler. Neix Arriaga
	Art i ciència	Història
	Fernández de Moratín estrena <i>El sí de las niñas</i>	Francesc II dissol el Sacre Imperi Romà Germànic
		Música
1807	Possible 1a composició en aquesta època	<i>La vestale</i> (Spontini). <i>Joseph</i> (Méhul)
	Art i ciència	Història
	<i>Phänomenologie des Geistes</i> (Hegel)	Abolició del comerç d'esclaus a Gran Bretanya
		Música
1810	En aquesta època comença a crear les primeres composicions comprovades (música sacra)	1a òpera de Rossini, <i>La cambiale di matrimonio</i> . Neixen Chopin i Schumann
	Art i ciència	Història
	Goya grava les primeres làmines de <i>Desastres de la guerra</i>	Les Corts de Cadis comencen les seves sessions

Any	Vincenzo Bellini	Música
1815	Debuta Giuditta Pasta, que cantarà òperes de Bellini (a més de Rossini i de Donizetti) i serà la seva amant (també ho serà la cantant Giuditta Grisi)	<i>Elisabetta, regina d'Inghilterra</i> (Rossini)
	Art i ciència	Història
	<i>Autoretrato</i> (Goya)	Derrota de Napoleó a la batalla de Waterloo: abdica definitivament i el desterren a Santa Helena
		Música
1819	Ingressa al Conservatori de Nàpols, ajudat per l'administració pública i el seu avi. Hi coneix el seu amic el músic Francesco Florimo, que serà biògraf seu després de la seva mort	Neix Offenbach
	Art i ciència	Història
	<i>Zwei Männer in Betrachtung des Mondes</i> (Friedrich)	Els Estats Units adquireixen Florida per un tractat amb Espanya
		Música
1821	Comença a compondre la cantanta <i>Ismene</i> . En aquests anys d'estudi crea música instrumental i sacra	<i>Der Freischütz</i> (Weber). <i>La mort du Tasse</i> (Manuel García)
	Art i ciència	Història
	<i>Du système industriel</i> (Saint-Simon)	Epidèmia de febre groga a Barcelona
		Música
1825	Triomfa al Conservatori de Nàpols amb la seva 1a òpera, <i>Adelson e Salvini</i> , i coneix el gran empresari teatral Domenico Barbaja, que li n'encarrega una altra	<i>La dame blanche</i> (Boieldieu). <i>Il viaggio a Reims</i> (Rossini). Mor Salieri
	Art i ciència	Història
	Stephenson fa la 1a línia de ferrocarril públic amb locomotora a vapor (Anglaterra). <i>Physiologie du goût</i> (Brillat-Savarin)	Bolívia s'independitza. Portugal reconeix la independència de Brasil

Any	Vincenzo Bellini	Música
1826	<p>Repeteix l'èxit amb la 2a òpera, <i>Bianca e Fernando</i> (amb el cèlebre tenor G.B.Rubini, que serà gran intèrpret seu). Barbaja li encarrega una obra més</p> <p>Art i ciència</p> <p>L'anglès John Walker inventa el misto</p>	<p>Rossini comença a estrenar versions franceses de les seves òperes més exitoses. Mor Weber</p> <p>Història</p> <p>Mor l'expresident estatunidenc Jefferson</p>
1827	<p>Un altre triomf amb <i>Il pirata</i>, la seva 1a obra amb el llibretista Felice Romani i també la seva 1a obra a La Scala, que li encarrega una altra òpera</p> <p>Art i ciència</p> <p><i>I promessi sposi</i> (Manzoni). <i>Buch der Lieder</i> (Heine)</p>	<p>Beethoven mor. <i>Le convenienze ed incovenienze teatrali</i>. (Donizetti). <i>Moïse et Pharaon</i> (Rossini)</p> <p>Història</p> <p>França, Regne Unit i Rússia ajuden decisivament els grecs en la seva guerra d'independència contra els turcs</p>
1828	<p>Estrena vienesa d'<i>Il pirata</i> quan Bellini comença a interessar fora d'Itàlia. Comença el seu llarg idil·li amb Giuditta Cantù (casada), una de les seves grans amants juntament amb les cantants Giuditta Pasta i Giuditta Gris</p> <p>Art i ciència</p> <p>Goya mor. Neix Tolstoi</p>	<p>Schubert mor</p> <p>Història</p> <p>Independència d'Uruguai</p>
1829	<p>Un èxit més amb <i>La straniera</i> (La Scala). Després estrena <i>Zaira</i>, el seu únic gran fracàs</p> <p>Art i ciència</p> <p>Braille publica el seu codi per a cecs</p>	<p><i>Guillaume Tell</i> (Rossini). <i>Elisabetta al castello di Kenilworth</i> (Donizetti). <i>Le nozze di Lammermoor</i> (Carafa)</p> <p>Història</p> <p>Els catòlics ja poden ser diputats britànics (<i>Catholic Emacipation Act</i>)</p>

Any	Vincenzo Bellini	Música
1830	Recupera el triomf amb <i>I Capuleti e i Montecchi</i> . Emmalalteix molt greuement però se salva	<i>Anna Bolena</i> (Donizetti). <i>Symphonie fantastique</i> (Berlioz)
	Art i ciència	Història
	<i>Le rouge et le noir</i> (Stendhal). <i>La Liberté guidant le peuple</i> (Delacroix)	Bolívar mor
		Música
1831	Estrena <i>La sonnambula</i> i després <i>Norma</i> , la 1a representació de la qual fracassa (La Scala), però després triomfa rotundament	Alexandre Soumet estrena a París la seva obra teatral en vers <i>Norma</i> , base de l'òpera de Bellini
	Art i ciència	Història
	<i>Canti</i> (Leopardi). <i>Notre-Dame de Paris</i> (Victor Hugo). Mor Hegel. Darwin salpa des del <i>Beagle</i>	Bèlgica estrena Constitució liberal i rei (Leopold I)
		Música
1832	Descansa després de l'èxit de <i>Norma</i> mentre busca llibret per a una altra òpera, que compon ràpidament: <i>Beatrice di Tenda</i>	El Conservatori de Milà rebutja l'aspirant Verdi. <i>L'elisir d'amore</i> (Donizetti). <i>Bruden fra Lammermoor</i> (Bredal)
	Art i ciència	Història
	Larra comença els seus articles periodístics	Barcelona obre la fàbrica tèxtil Bonaplata, 1a amb maquinària de vapor a Catalunya i Espanya
		Música
1833	Fracassa amb <i>Beatrice di Tenda</i> (estrenada a La Fenice), fet que trenca la seva feina i amistat amb el llibretista Felice Romano. Representa òperes seves a Londres i a París, on triomfa i li encarreguen una òpera (l'última de la seva vida: <i>I puritani</i>). S'instal·larà a la ciutat, on compon l'obra, fa vida social i es relaciona amb grans músics (Rossini i Chopin entre ells)	<i>Lucrezia Borgia</i> (Donizetti)
	Art i ciència	Història
	<i>El Vapor</i> publica el poema d'Aribau <i>La pàtria</i> a l'inici de la Renaixença	Ferran VII mor: regència de Maria Cristina

Any	Vincenzo Bellini	Música
1834	Estrena espanyola de <i>Norma</i> al Teatro del Príncipe de Madrid	<i>Maria Stuarda</i> (Donizetti l'estrena amb el títol Buondelmonte). <i>Das Liebesverbot</i> (Wagner). <i>Simfonia Harold en Itàlia</i> (Berlioz). Mor Boïeldieu
	Art i ciència	Història
	Neix Degas	Firma de la Quàdruple Aliança (Gran Bretanya, França, Espanya i Portugal)
		Música
1835	Triomfa al Théâtre Italien de París amb al seva última òpera, <i>I puritani</i> . Mor a Puteaux (al costat de París): Rossini reclama una autòpsia, que constata causes naturals	<i>Maria Stuarda</i> (Donizetti). <i>Carnaval</i> (Schumann)
	Art i ciència	Història
	<i>Kritik der praktischen vernunft</i> (Kant)	Grans motins anticlericals a Catalunya

“No crec que existeixi un personatge més fals que Norma. Una sacerdotessa que es burla dels seus principis, una mare que rebutja els seus fills i una amiga que traeix l'amistat. Solament aconseguix redimir-se al final (...). ‘Casta diva’ és, de fet, un cant essencialment fals, en el qual Norma invoca el seu déu estimat mentre pensa en el seu home estimat.”

Montserrat Caballé,
soprano

CASA SEAT

en suport al Liceu Under35

Encara no coneixes la nostra agenda d'esdeveniments?

Passeig de Gràcia 109 / Av. Diagonal 446

Playlist

Norma

Quantes vegades l'atractiu d'allò prohibit esdevé el nostre desig més gran? Una necessitat impossible de vèncer. Norma cedeix davant de Pollione, el cap del bàndol enemic. Una traïció a la seva comunitat i alhora un poderós amor guardat secretament. Revisem relacions en l'òpera on un protagonista estima l'invasor/enemic.

GIUSEPPE VERDI

Aida

Aida, que en àrab significa “la visitant” o “aquella que retorna”, és l'òpera més representada al Gran Teatre del Liceu. Estrenada al Caire l'any 1871, ens parla de la història d'amor entre Radamès, cap de l'exercit egipci, i Aida, princesa d'Etiòpia. Als ulls de l'espectador està clar que Radamès lluita contra Amonasro, rei del bàndol enemic i pare d'Aida. Una relació en què s'oculta la procedència per protegir la seva pròpia vida.

Millo, Domingo, Zajick, Morris, Ramey, Metropolitan Opera House, Levine, Sony

GAETANO DONIZETTI

Lucia di Lammermoor

Basada en la truculenta novel·la de Walter Scott (*The Bride of Lammermoor*), que Salvatore Cammarano va transformar en llibret, l'òpera de Donizetti ens explica la història d'una jove òrfena, desequilibrada i plena de somnis, enamorada d'Edgardo, enemic de la família, odiat pel seu germà, que la incita a casar-se amb un noble adinerat per salvar-los de la ruïna. Amb la complicitat del capellà, fan creure a Lucia que el seu enamorat l'ha traït. Trencada pel dolor i embogida, assassina l'espòs a la nit de noces.

Callas, Di Stefano, Panerai, Teatro alla Scala, Karajan, EMI

CHARLES GOUNOD

Roméo et Juliette

Basat en l'obra homònima de Shakespeare i estrenada al Théâtre Lyrique de Châtelet de París l'abril de 1867, explica el candorós despertar a la passió dels dos protagonistes, esbiaixada tràgicament per l'odi de les dues famílies regents a Verona, mortalment enfrontades. El sentit del deure, un destí cruel i la mort com a única sortida per aconseguir una unió eterna.

Kraus, Malfitano, Van Dam, Quilico, Capitole de Toulouse, Plasson, EMI

NIKOLAI RIMSKI-KÓRSAKOV

El gall d'or

Reprent un conte irònic imaginat per Puixkin, Rimski-Kórsakov va escriure la seva darrera òpera com una sàtira contra el règim tsarista. Ho fa desplegant tot el fast d'una orquestra brillant plena de melodies bellíssimes i d'harmonies exòtiques. Una faula que recorda el món de Shakespeare on un gall d'or proporcionat per un astròleg-magicià tranquil·litza el rei Dodon: les fronteres del seu regne són amenaçades per un invasor, obligant el sobirà a marxar a la guerra... per caure després en els braços d'una seductora estrangera.

Popov, Garifullina, Loginova, Serov, Mariinsky, Gergiev, Mariinsky DVD

ANTONÍN DVOŘÁK

Rusalka

Aquesta òpera en tres actes estrenada a Praga l'any 1901 està inspirada en la llegenda folklòrica centre-europea recollida a *Undine* de Friedrich de la Motte Fouqué i *La sireneteta* de Hans Christian Andersen. Amb una partitura plena de màgia, colors wagnerians, poesia i sensualitat, retrata una realitat sobrenatural entre la terra i l'aigua amb humans i éssers eteris que es juxtaposen en una òpera somiadora. Dos mons irreconciliables amb conseqüències per a aquell que gosa saltar de l'un a l'altre: una nimfa que sacrifica la seva veu i un príncep massa humà que perd la vida.

Fleming, Heppner, Zajick, Hawlata, Urbanová, Czech Philharmonic, Mackerras, Decca

---

RICHARD WAGNER

Das Liebesverbot (La prohibició d'estimar)

Un argument divertit per a una òpera d'un Wagner de 21 anys que pren l'obra de Shakespeare (*Mesura per mesura*) per criticar el puritanisme i la hipocresia de la societat del segle XIX. La reivindicació de la llibertat sexual i l'expressió de les emocions. Escrita després de *Die Feen (Les fades)*, va patir tantes calamitats que va ser impossible tenir una segona representació en vida del compositor (atacs de gelosia entre els cantants per la lloança a l'adulteri).

Hass, Coburn, Schunk, Prey, Bayerische Staatsoper, Sawallisch, Orfeo

Victor Garcia de Gomar

DIRECTOR ARTÍSTIC DEL GRAN TEATRE DEL LICEU

Biografies

Domingo Hindoyan

Director musical

Nascut a Caracas, inicià els seus estudis musicals com a violinista del programa de formació musical conegut com El Sistema i posteriorment estudià direcció a l'Haute École de Musique de Ginebra amb Laurent Gay. Actualment és el principal director convidat de l'Orquestra Simfònica Nacional de la Ràdio Polonesa. Ha dirigit les orquestres de la Metropolitan Opera de Nova York, Teatre Mariïnski de Sant Petersburg, London Philharmonic, Philharmonia Orchestra, Hamburger Symphoniker, Dresdner Philharmoniker, Simfònica de Malmö, Filharmònica Borusan d'Istanbul, Mozarteumorchester de Salzburg, Orchestre Philharmonique de Radio France, Filharmònica de Sant Petersburg, New Japan Philharmonic Orchestra, Orchestre Philharmonique Royal de Lieja i Sinfónica Simón Bolívar. En el terreny operístic, entre els seus compromisos recents trobem *L'elisir d'amore* a la Metropolitan Opera de Nova York, *La bohème* al Teatre Mariïnski de Sant Petersburg, *Tosca* a l'Oper de Stuttgart, *La traviata* a la Semperoper de Dresden i *I puritani* a l'Opéra de Montecarlo.

Debutà al Gran Teatre del Liceu la temporada 2018/19 amb *Luisa Miller*.

Àlex Ollé

Director d'escena

És un dels sis directors artístics de La Fura dels Baus i actualment és l'artista resident del Gran Teatre del Liceu. Ha treballat en teatres de renom, com la Royal Opera House de Londres, Opéra National de París, Teatro alla Scala de Milà, Nationale Opera d'Amsterdam i La Monnaie de Brusselles, entre d'altres. Al llarg de la seva àmplia i aclamada trajectòria, ha dirigit més d'una trentena de produccions d'òpera, entre les quals destaquen *La damnation de Faust*, *La flauta màgica*, *Le Grand Macabre*, *Ascens i caiguda de la ciutat de Mahagonny*, *Quartett*, *Tristan und Isolde*, *Oedipe*, *Il prigioniero*, *Madama Butterfly*, *Faust*, *L'holandès errant*, *Pelléas et Mélisande*, *Il trovatore*, *Norma*, *La bohème*, *Jeanne d'Arc au bûcher* i *Turandot*. Entre els seus compromisos recents cal esmentar *Ariane et Barbe-bleue* a Lió, *Carmen* a Tòquio, *Idoménée* a Lilla i *Rusalka* a Bergen.

Debutà al Gran Teatre del Liceu la temporada 2000/01 amb *D.Q. Don Quijote en Barcelona*, i hi ha tornat amb *Diari d'un desaparegut* i *El castell de Barbablava* (2007/08), *Le Grand Macabre* (2011/12), *Quartett* (2016/17) i *Tristan und Isolde* (2017/18) i *Pelléas et Mélisande* (2021/2022).

Alfons Flores

Escenògraf

Nascut el 1957, s'inicià en la carrera professional d'escenògraf l'any 1978. La seva trajectòria inclou escenografies per a teatre, òperes i grans esdeveniments, tot col·laborant amb els directors Calixto Bieito, Josep Lluís Bozzo, Carlos Wagner, Joan Anton Rechi, Guy Joosten, i Àlex Ollé i Carlus Padrissa de La Fura dels Baus. En el camp de l'òpera ha realitzat escenografies per al Teatro Real de Madrid, English National Opera de Londres, Teatro alla Scala de Milà, Komische Oper de Berlín, La Monnaie de Brussel·les, Sydney Opera House, Theater de Basilea, Opéra de Lió, Oper de Frankfurt, Oper de Stuttgart i Nationale Opera d'Amsterdam. Amb títols com *Carmen*, *Un ballo in maschera*, *Don Giovanni*, *El rapte del serrall*, *Wozzeck*, *Le Grand Macabre*, *Quarttet*, *Tristan und Isolde*, *Madama Butterfly*, *Norma* o *La bohème*. La seva feina ha estat reconeguda amb el Premi de la Crítica de Barcelona dels anys 1996, 1998 i 2009.

Debutà al Gran Teatre del Liceu la temporada 2000/01 amb *Un ballo in maschera*, i hi ha tornat en nombroses ocasions, les darreres amb *Quarttet* (2016/17) i *Tristan und Isolde* (2017/18).

Lluç Castells

Figurista

Nascut a Cardedeu en una família d'escenògrafs, l'any 1995 acabà els estudis de dibuix a l'Escola Mas-sana de Barcelona. A partir d'aleshores es dedicà al disseny de vestuari i escenografia per a teatre, musical, circ, dansa i òpera. En teatre col·labora com a escenògraf amb els directors Xavier Albertí, Lluís Homar i Julio Manrique, entre d'altres. En òpera, començà a col·laborar com a dissenyador de vestuari amb Àlex Ollé per a *Le Grand Macabre* (2009), *Ascens i caiguda de la ciutat de Mahagonny* (2010), *Quartett* (2011), *Oedipe* (2012), *Un ballo in maschera* (2013), *Faust* (2014), *Madama Butterfly* (2014), *Pélleas et Mélisande* (2015), *Il trovatore* (2016), *Norma* (2016), *La bohème* (2016), *Jeanne d'Arc* (2018), *Histoire du soldat* (2018), *Mefistofele* (2018), *Frankenstein* (2018), *Turandot* (2019), *Manon Lescaut* (2019) i *Retour d'Idoménee* (2020). Entre els seus propers treballs té previstos *Idoménee* (2021), *Carmen* (2021), *Rusalka* (2021), *El nas* (2022) i *L'amore dei tre re* (2023).

Debutà al Gran Teatre del Liceu la temporada 2010/11 amb *Anna Bolena*, i hi ha tornat amb *Le Grand Macabre* (2011/12) i *Quartett* (2016/17).

Marco Filibeck

Il·luminador

Començà la seva carrera com a il·luminador de concerts de rock, però després de formar-se com a tècnic teatral al Teatro Comunale de Bolonya començà a treballar al Teatro alla Scala de Milà, on l'any 1996 assumí el càrrec d'il·luminador. Ha col·laborat en òperes amb un gran nombre de directors, com ara Franco Zeffirelli (*Aida* i *La bohème*), Jürgen Flimm (*Wozzeck*), Claus Guth (*Così fan tutte*), Damiano Michieletto (*Madama Butterfly*), Hugo de Ana (*Il trovatore*), Mario Martone (*Oberto, conte di San Bonifacio*), Gary Hill (*Fidelio*), Marco Gandini (*Un ballo in maschera*, *Il viaggio a Reims*, *Così fan tutte* i *Simon Boccanegra*) i Herbert Wernicke (*El cavaller de la rosa*), entre d'altres. Amb el director Àlex Ollé (*La Fura dels Baus*) ha treballat en diverses produccions: *Madama Butterfly*, *Quartett*, *Il prigioniero/Erwartung* (L. Dallapiccola/A. Schönberg), *Pelléas et Mélisande* (C. Debussy) i *Norma*, entre d'altres.

Debutà al Gran Teatre del Liceu la temporada 2016/17 amb *Quartett*, i hi ha tornat amb *Turandot* (2019/20).

Pablo Assante

Director del Cor del Gran Teatre del Liceu

Pablo Assante va néixer a Quilmes l'any 1975. Va començar els estudis de piano als 8 anys a l'Escola de Belles Arts de la seva ciutat natal i després els va continuar al Conservatori Nacional de Buenos Aires. El 1997 va obtenir la Llicenciatura en Música, en les especialitats en Direcció Orquestral i en Direcció Coral, a la Universitat Catòlica Argentina i va prosseguir l'estudi de les dues especialitats al Mozarteum de Salzburg (càtedra Denis Russell / Jorge Rotter i Karl Kamper). Des del 2001, ha treballat com a mestre preparador, com a director d'orquestra i, principalment, com a director del cor en les temporades de diversos teatres lírics, com els de Chemnitz, Frankfurt, Saarbrücken, Dresden (Semperoper) i el Teatro Carlo Felice de Gènova.

Com a director d'orquestra, ha dirigit ballet, òpera (entre altres títols, *Cavalleria Rusticana*, *Pagliacci*, *Don Giovanni*, *La vídua alegre*), concerts simfònics i simfonicorals (com els *rèquiems* de Mozart i Verdi, i la simfonia *Lobgesang*, de Mendelssohn), amb orquestres com la Robert Schumann Philharmonie, la Saarländisches Staatsorchester, l'Orquestra Simfònica Nacional Argentina i l'orquestra del Teatro Carlo Felice de Gènova. Les seves col·laboracions com a director del cor també inclouen el cor Voci Bianche di Roma per al Teatro dell'Opera i l'Acadèmia Nacional de Santa Cecília de Roma; el cor de la Ràdio de Leipzig; el cor de la Simfònica de Bamberg; el cor de l'Òpera de Zuric; el Festival de Pasqua de Salzburg, amb els cors de la Semperoper de Dresden i de l'Òpera de Munic (*Parsifal*, DVD Deutsche Grammophon), i, més recentment, amb els teatres d'òpera de Xi'an, Pequín, Xangai i Staatsoper München. A més d'un repertori operístic ben ampli que comprèn els títols principals de Wagner, Verdi i Puccini, ha col·laborat com a director de cor en simfonicorals —com la *Missa Solemnis*, de Beethoven (DVD Unitel); el *War Requiem*, de Britten; l'*Ein Deutsches Requiem*, de Brahms; els oratoris *Das Liebesmahl der Apostel*, de Wagner; *The dream of Gerontius*, d'Elgar, i les simfonies de Mahler 2, 3 i 8— i amb directors com Kurt Masur, Georges Prêtre, Colin Davis, Christian Thielemann, Fabio Luisi i Kirill Petrenko.

Riccardo Massi

Tenor (Pollione)

Inicialment format com a actor amb aparicions a *The Passion of the Christ* (2004) de Mel Gibson i *Gangs of New York* (2002) de Martin Scorsese, posteriorment va seguir estudis operístics i va desenvolupar la seva tècnica vocal a Roma amb David Holst, que des d'aleshores ha estat el seu únic mentor. Després de rebre una invitació per unir-se a l'Accademia del Teatro alla Scala de Milà, va debutar en òpera el desembre del 2009 com a Radamès (*Aida*) a Salern, dirigit per Daniel Oren. La primavera del 2011 va debutar al continent americà amb *Tosca* a la Palm Beach Opera, i seguidament va interpretar la mateixa obra en concert al Festival de Verbier (Suïssa) amb direcció de Gianandrea Noseda. Al llarg de la seva trajectòria ha cantat als teatres d'òpera de la Royal Opera House de Londres, Staatsoper de Berlín, Deutsche Oper de Berlín, Teatro dell'Opera de Roma, Metropolitan Opera de Nova York, Opernhaus de Zuric, Bayerische Staatsoper de Munic i Royal Swedish Opera d'Estocolm, entre d'altres.

Debuta al Gran Teatre del Liceu.

Airam Hernández

Tenor. (Pollione)

El seu repertori inclou els papers de Pollione (*Norma*), Alfredo (*La traviata*), Fenton (*Falstaff*), Faust, Don Ottavio (*Don Giovanni*) i Edgardo (*Lucia di Lammermoor*), entre d'altres. Papers que ha cantat en teatres i auditoris del continent europeu, com l'Opernhaus de Zuric, Théâtre du Capitole de Tolosa de Llenguadoc, Teatro Real de Madrid, Opéra de Lausana, Nationale Opera d'Amsterdam, Grand Théâtre de la Ville de Luxemburg, Elbphilharmonie d'Hamburg, Konzerthaus de Dortmund, Teatro La Fenice de Venècia i Teatro Regio de Parma, i més enllà, a la Dallas Opera, entre d'altres. L'han dirigit els mestres Fabio Luisi, Teodor Currentzis, Nello Santi o James Conlon.

Debutà al Gran Teatre del Liceu la temporada 2008/09 amb *La cabeza del Bautista*, i hi ha tornat amb *Fidelio* (2008/09), *El cavaller de la rosa*, *El jugador* i *Doña Francisquita* (2009/10), *Daphne* (2010/11), el concert «Escenes del *Faust* de Goethe» (2011/12), *Les contes d'Hoffmann* (2012/13), «Concert Bicentenari Verdi (IV)» i *Il tabarro* (2013/14), «Concert de sarsuela amb Plácido Domingo» (2017/18) i *Otello* (2020/21) i el Concert del 175è aniversari (2021/2022)

Nicolas Testé

Baix-baríton (Oroveso)

Estudià piano, fagot i història de la música a París abans d'iniciar la seva carrera com a cantant. En l'apartat vocal, estudià al centre de formació lírica de l'Opéra National de París, i el 1998 va guanyar el segon premi del concurs Voix Nouvelles. En la seva trajectòria professional ha cantat a la Metropolitan Opera de Nova York, Bayerische Staatsoper de Múnic, LA Opera de Los Angeles, San Francisco Opera, Deutsche Oper de Berlín, Opéra National de París, Teatro di San Carlo de Nàpols, Grand Théâtre de Ginebra, Teatro La Fenice de Venècia, així com als festivals de Glyndebourne i Chorégies d'Arenja. El seu repertori inclou papers com Agamemnon (*Iphigénie en Aulide*), frère Laurent (*Roméo et Juliette*), Des Grieux (*Manon*), Claudius (*Hamlet*), Ferrando (*Il trovatore*), Sarastro (*La flauta màgica*), Jupiter (*Castor et Pollux*), Mephisto (*Faust*), els quatre malvats (*Les contes d'Hoffmann*), Basilio (*Il barbiere di Siviglia*) i Giorgio (*I puritani*).

Debutà al Gran Teatre del Liceu la temporada 2015/16 amb el «Concert Diana Damrau», i hi ha tornat amb *Hamlet* en versió concert (2018/19) i *Die Zauberflöte* (2021/22)

Marko Mimica

Baix (Oroveso)

Format a l'Academy of Music de Zagreb (Croàcia), l'any 2011 va participar al Young Singers Project del Festival de Salzburg i entre els anys 2011 i 2016 formà part de l'Ensemble de la Deutsche Oper de Berlín, on cantà els rols de Figaro (*Le nozze di Figaro*), Raimondo (*Lucia di Lammermoor*), Don Basilio (*Il barbiere di Siviglia*), Talbot (*Maria Stuarda*), Escamillo (*Carmen*), Lorenzo (*I Capuleti e i Montecchi*), Heinrich (*Lohengrin*), Colline (*La bohème*), Banquo (*Macbeth*) i Oroveso (*Norma*), entre d'altres. Ha actuat a l'Opéra National i Théâtre des Champs Élysées de París, Teatro Real de Madrid, Palau de les Arts de València, Teatro Regio de Torí, Teatro dell'Opera de Roma, Teatro Massimo de Palerm, Maggio Musicale Fiorentino, Deutsche Oper de Berlín, Semperoper de Dresden i Arena de Verona, així com als festivals de Pesaro i Edimburg.

Debutà al Gran Teatre del Liceu la temporada 2015/16 amb *Lucia di Lammermoor*, i ha tornat amb *I puritani* (2018/19) i *Aida* (2019/20).

Marina Rebeka

Soprano (Norma)

Es donà a conèixer a nivell internacional l'any 2009 al Festival de Salzburg dirigida per Riccardo Muti. Des d'aleshores ha cantat en teatres i auditoris d'arreu del món: Metropolitan Opera i Carnegie Hall de Nova York, Teatro alla Scala de Milà, Royal Opera House de Londres, Concertgebouw d'Amsterdam, Bayerische Staatsoper de Munic, Wiener Staatsoper i Opernhaus de Zuric, entre d'altres. L'han dirigida els mestres Riccardo Muti, Zubin Mehta, Antonio Pappano, Fabio Luisi, Yannick Nézet-Séguin, Daniele Gatti, Marco Armiliato, Michele Mariotti, Paolo Carignani i Dan Ettinger. Entre els seus compromisos recents figuren *Violetta (La traviata)* a Milà, *Desdemona (Otello)* a Florència, *Thaïs* a Montecarlo, *Leonora (Il trovatore)* a París, *Anna Bolena* a Amsterdam i *Imogene (Il pirata)* a Dortmund; així com recitals a Zuric, Tolosa de Llenguadoc i Milà.

Debuta al Gran Teatre del Liceu.

Sonya Yoncheva

Soprano (Norma)

Estudià piano i cant a Plóvdiv (Bulgària), la seva ciutat natal. I completà els estudis musicals a Ginebra. Alumna de Le Jardin des Voix de William Christie, a la seva carrera ha protagonitzat noves produccions de *Tosca* i *Otello* a la Metropolitan Opera de Nova York, *Norma* a la Royal Opera House de Londres, *Il pirata* al Teatro alla Scala de Milà, *L'incoronazione di Poppea* al Festival de Salzburg, *Médée* i *La traviata* a la Staatsoper de Berlín, a més de *Don Carlos* i *La bohème* a l'Opéra National de París. Entre els seus compromisos recents figuren *Tosca* a Munic i Berlín, *La traviata* a Florència, *Médée* a Berlín, *La bohème* a Londres, *Il pirata* a Madrid, *Otello* a Baden-Baden, *Iolanta* i *Otello* a Nova York, a més de gales a Milà, Berlín i París, així com concerts a Salzburg, Madrid, Montecarlo, Budapest, Ciutat de Mèxic i Anvers (Bèlgica). Treballa en exclusiva amb el segell Sony Classical i és ambaixadora de Rolex.

Ha debutat al Gran Teatre del Liceu la present temporada 2021/22 amb un concert.

Marta Mathéu

Soprano (Norma)

Formada amb Ana Luïsa Chova, Montserrat Caballé, Elena Obraztsova i Wolfram Rieger, ha cantat al Palau de la Música Catalana, Teatro Real de Madrid, Philharmonie de París i Concertgebouw d'Amsterdam. L'any 2008 va rebre diversos premis al Concurs Internacional de Cant Francesc Viñas per les seves interpretacions de Mozart, Puccini, Rossini i Wagner. També ha estat premiada la seva gravació en el paper protagonista (Francina) de *Cançó d'amor i de guerra* de Rafael Martínez Valls. Distribueix la seva carrera entre els camps de l'òpera, l'oratori i el lied. Ha cantat amb el mestre Jordi Savall en diferents escenaris europeus presentant obres de Bach. En el camp simfònic i l'oratori, ha interpretat, entre d'altres, la *Novena* de Beethoven i la *Segona* de Mahler, amb els mestres Gustavo Dudamel i Víctor Pablo Pérez.

Al Gran Teatre del Liceu ha participat en concerts, com *El pessebre* (2015/16) i en dues edicions de l'Off Liceu-Diàlegs Musicals (2016/17), tot debutant amb un rol operístic a l'escenari principal en aquesta producció.

Varduhi Abrahamyan

Mezzosoprano (Adalgisa)

Nascuda en una família de músics, completà els estudis al Conservatori d'Erevan (Armènia). Des del seu debut ha cantat en teatres d'arreu del món: Opéra National de París, Opernhaus de Zuric, Atlanta Opera, Théâtre des Champs Élysées de París, Teatre Bolxoi de Moscou, Staatsoper d'Hamburg, Teatro Massimo de Palerm, Teatro dell'Opera de Roma, Canadian Opera Company de Toronto, Palau de les Arts de València, Accademia Nazionale di Santa Cecilia de Roma, Theater an der Wien, a més del Festival Rossini de Pesaro. El seu repertori inclou títols com ara *Carmen*, *Falstaff*, *Un ballo in maschera*, *Ievgueni Oneguïu*, *Norma*, *Nabucco*, *Samson et Dalila*, *Semiramide*, *La donna del lago*, *L'italiana in Algeri*, *L'incoronazione di Poppea*, *Giulio Cesare*, *Alcina*, *Rinaldo*, *La dama de piques* i *Orphée et Eurydice*, entre d'altres.

Debutà al Gran Teatre del Liceu la temporada 2018/19 amb *L'italiana in Algeri*.

Teresa Iervolino

Mezzosoprano (Adalgisa)

Nascuda a Bracciano (Itàlia), des de ben petita s'interessà per la música i als vuit anys inicià la seva formació musical amb el piano. L'any 2007 va ser admesa al Conservatorio Domenico Cimarosa d'Avellino, on es diplomà l'any 2011. Formació que amplià rebent classes de Marco Bertì, Domenico Colajanni, Alfonso Antoniozzi, Daniela Barcellona, Bernadette Manca di Nissa, Bruno Nicoli i Stefano Giannini. Debutà professionalment al Teatro Filarmonico de Verona l'any 2012 amb *Pulcinella* i ràpidament interpretà els papers de Maddalena (*Rigoletto*), Isabella (*L'italiana in Algeri*), Miss Bagott (*El petit escura-xemeneies*), Fidalma (*Il matrimonio segreto*), Maffio Orsini (*Lucrezia Borgia*), Tancredi, Clarice (*La pietra del paragone*), Calbo (*Maometto II*) i Rosina (*Il barbiere di Siviglia*), entre d'altres. Papers que ha pogut cantar en ciutats d'arreu, tant a Itàlia –Chieti, Ravenna, Torí, Pàdua, Brescia, Roma– com a París i Tòquio. Ha treballat amb els mestres Roberto Abbado, Alberto Zedda, Jean-Christophe Spinosi, Stefano Montanari i Ivor Bolton.

Debuta al Gran Teatre del Liceu.

Núria Vilà

Mezzosoprano (Clotilde)

Nascuda a Barcelona, estudià al Conservatori Superior de Música del Liceu. Amb els Amics de l'Òpera de Sabadell (AAOS) ha cantat els papers de Musetta (*La bohème*), primera dama (*La flauta màgica*), Susanna (*Le nozze di Figaro*), Donna Anna (*Don Giovanni*), Fiordiligi (*Così fan tutte*), Adina (*L'elisir d'amore*) i Violetta (*La traviata*). En oratori, concert i música simfònica ha cantat el *Gloria* i *Magnificat* de Vivaldi, la *Missa brevis* de Haydn, *El somni d'una nit d'estiu* de Mendelssohn i la *Novena Simfonia* de Beethoven. Ha cantat amb l'Ensemble de l'Orquestra de Cadaqués en concerts a l'Auditorio Nacional de Madrid i l'Auditorio de Saragossa amb música de Robert Gerhard i Xavier Montsalvatge.

Ha guanyat el primer premi de cant del 14è Concurs Internacional Josep Mirabent i Magrans. El segon premi del 6è Concurs Internacional Germans Pla-Ciutat de Balaguer i el segon premi del IX Festival de Músics Joves de Catalunya.

Debutà al Gran Teatre del Liceu la temporada 2013/14 amb *Cendrillon*, i hi ha tornat amb *Carmen* (2014/15) i *Ariadne auf Naxos* (2021/2022)

Néstor Losán

Tenor (Flavio)

Nascut a Gandia, estudià a l'Escuela Superior de Canto de Madrid, coneixements que posteriorment amplià a l'Accademia di Perfezionamento del Belcanto Rodolfo Celletti de Martina Franca. A més, es formà com a actor durant quatre anys amb el dramaturg i director Manuel Ángel Conejero a la Joven Compañía de la Fundación Shakespeare. Ha estat premiat amb la beca per a joves cantants de l'AAOM, i guanyà el concurs VoceAll'Opera de Milà per la seva interpretació del comte d'Almaviva (*Il barbiere di Siviglia* de G. Paisiello). Ha interpretat el paper d'Alfredo (*La traviata*) a Bolonya, en un projecte col·laboratiu entre el Teatro Comunale de la ciutat italiana i el Teatro Arena del Sole i la Scuola dell'Opera Italiana. Ha cantat en diverses ocasions al Teatro de la Zarzuela de Madrid, amb *Carmen* i *Juan José* de Pablo Sorozábal.

Debutà al Gran Teatre del Liceu la temporada 2018/19 amb l'espectacle *Mans a l'òpera!*, i hi ha tornat amb *Il trovatore* en versió concert (2020/21).

**“Cap heretge és cristià.
Però si no és cristià,
tot heretge és dimoni.
Caps de bestiar per
a l'escorxador de
l'infern.”**

Sant Jeroni,

pare de l'Església i primer traductor de la Bíblia en llatí

Norma - Vincenzo Bellini

Tornar a l'índex

MERVIER

CANAL

1970

QUE COMENCI L'ESPECTACLE!

Igual que amb la dansa, el teatre, l'òpera i la resta d'arts escèniques, la pastisseria també pot entendre's com un espectacle; elevar-se de la quotidianitat fins allà on la sensibilitat governa l'existència. Potser és per això que molts dels pastissos més reconeguts avui estan inspirats en experiències artístiques que a Canal també hem volgut homenatjar. Perquè per a nosaltres la pastisseria ha de ser justament això, la millor qualitat i l'ofici al servei de la felicitat dels nostres clients.

Sara

En honor a la visita a Barcelona de la "divina" actriu Sarah Bernhardt (1844-1923).

Guinovart

L'homenatge de Canal i Jaume Biarnés al polifacètic compositor i pianista català.

Massini

En honor al "tenor angelical" Angelo Masini (1844-1926).

A Muntaner, 566 i Calvet, 15, podem atendre totes les vostres necessitats per acompanyar-vos en les vostres celebracions i esdeveniments. I a partir d'ara també ens podeu visitar a la nova botiga virtual www.canal.es
T. 93 417 1053 - info@canal.es

Relació personal Gran Teatre del Liceu

DIRECCIÓ GENERAL

Valentí Oviedo

Secretaria de direcció

Ariadna Pedrola

Assessoria jurídica

Elionor Villén

Gemma Porta

Lola Pozo Flor

DIRECCIÓ ARTÍSTICA I PRODUCCIÓ

Víctor García de Gomar

Leticia Martín

Planificació

Yolanda Blaya

Contractació i figuració

Albert Castells

Meritxell Penas

Producció executiva

Sílvia García

Muntsa Inglada

Míriam Martín Ferrer

Joan Rimbau

Producció d'esdeveniments

Deborah Tarridas

Sobretítols

Anabel Alenda

Gloria Nogué

DIRECCIÓ MUSICAL

Josep Pons

Conxita García

Antoni Pallès

Josep M. Armengol

Agnès Pérez

Núria Piquer

Arxiu musical

Elena Rosales

Irene Valle

Mestres assistents musicals

Rodrigo de Vera

Vanessa García

David-Huy Nguyen-Phung

Jaume Tribó

Véronique Werklé

Regidoria musical

Lluís Alsius

Luca Ceruti

Micky Galindo

Orquestra

Kai Gleusteen

Oscar Alabau

Olga Aleshinski

Oriol Algueró

Nieves Aliaño

César Altur

Andre Amador

Joaquín Arrabal

Sandra Luisa Batista

Joan Andreu Bella

Lluís Bellver

Francesc Benítez

Jordi Berbegal

Josep M. Bernabeu

Claire Bobij

Kostadin Bogdanoski

José Bracero

Bettina Brandkamp

Esther Braun

Merce Brotons

Pablo Cadenas

Javier Cantos

Josep Antón Casado

Andrea Ceruti

J. Carles Chordà

Carles Chordà

Francesc Colomina

Albert Coronado

Charles Courant

Savio de la Corte

Birgit Euler

Juan Pedro Fuentes

Alejandro Garrido

Juan González Moreno

Gabriel Graells

Ródica Mónica Harda

Piotr Jeczmyk

Lourdes Kleykens

Magdalena Kostrzewszka

Aleksandar Krapovski

Émilie Langlais

Paula Lavarías

Francesc Lozano

Jing Liu

Kalina Macuta

Sergii Maiboroda

Darío Mariño

Jorge Martínez

Manuel Martínez

Juanjo Mercadal

Jordi Mestres

Aleksandra Miletic

Albert Mora

David Morales

Liviu Morna

Mihai Morna

Salomé Osca

Emili Pascual

Ma Dolors Paya

Enric Pellicer

Raúl Pérez

Cristoforo Pestalozzi

Ionut Podgoreanu

Alexandre Polonski

Sergi Puente

Annick Puig

Ewa Pyrek

Joan Renart

Ma José Rielo

Artur Sala

Guillermo Salcedo

Fulgencio Sandoval

Cristian Sandu

João Seara

Javier Serrano

Oleg Shport

João Paulo Soares

Oksana Solovieva

Juan M. Stacey

Barbara Stegemann

Raul Suárez

Renata Tanellari

Guillaume Terrail

Franck Tollini

Yana Tsanova

Marie Vanier

Bernardo Verde

Jorge Vilalta

Matthias Weinmann

Cor

Pablo Assante

Alejandra M. Aguilar

Pau Bordas

Margarita Buendía

José L. Casanova

Alexandra Codina

Xavier Comorera

Carlos Cremades

Miguel Ángel Curras

Dimitar Darlev

Gabriel Antonio Diap

Mariel Fontes

María Genís

Elisabeth Gillming

Ignasi Gomar

Oihane González de Vinaspre

Olatz Gorrotxategi

Lucas Groppo

Gema Hernández

Andrés Omar Jara

M. Carmen Jiménez

Sung Min Kang

Yordanka Leon

Graham Lister

Glòria López

Raquel Lucena

Mónica Luezas

Elisabet Maldonado

Aina Martín

Xavier Martínez

José Antonio Medina

Ivo Mischev

Raquel Momblant

Daniel Muñoz

M. Àngels Padró

Plamen G. Papazikov

Eun Kyung Park

Natalia Perelló

Marta Polo

Joan Prados

Joan Josep Ramos

Alexandra Rosa

Miquel Rosales

Olga Szabo

Llorenç Valero

Ingrid Venter

Elisabet Vilaplana

Helena Zaborowska

Guisela Zannerini

Servei educatiu i El Liceu Apropa

Jordina Oriols

Irene Calvis

Julia Getino

Carles Gibert

Josep Maria Sabench

Nauzet Valerón Brito

Pilar Villanueva

DEPT. COMUNICACIÓ I EDICIONS

Nora Farrés

Prensa

Joana Lladó

Marta Vilageliu

Digital

Christian Machió

Edicions

Sònia Cañas

Arxiu

Helena Escobar

Guillem García

Producció d'audiovisuals

Clara Bernardo

Berta Regot

Santi Gila

Disseny

Lluís Palomar

DEPT. ECONOMICOFINANCER

Ana Serrano

Cristina Esteve

Núria Ribes

Control econòmic

M. Jesús Fèlix

Gemma Rodríguez

[Tornar a l'índex](#)**Comptabilitat**

Jesús Arias
M. José García
Patricia Nubiola

Tresoreria i assegurances

Jordi Cabrero
Roser Pausas

Compres

M. Isabel Aguilar
Javier Amorós
Eva Grijalba
Anna Zurdo

DEPT. DE MÀRQUETING I COMERCIAL**Mireia Martínez**

Montse Cardona
Jesús García
Teresa Lleal
Gemma Pujol
Judith Ruiz

Abonaments i localitats

M. Carme Aguilar
Marisa Calvo Fernández
Clara Cebrián
Aroa Lebron
Ariadna Porta
Sonia Puig-Gròs
Marta Ribas
Gemma Sánchez
Berta Simó

DEPT. DE PATROCINI, MECENATGE I ESDEVENIMENTS**Helena Roca**

Paula Gómez
Laia Ibarz
Sandra Oliva
Mireia Ventura

Esdeveniments

Isabel Ramón
Marcos Romero
Paulina Soucheiron

DEPT. DE RECURSOS HUMANS I SERVEIS GENERALS**Jordi Tarragó****Administració de personal**

Jordi Aymar
Marc Espar
Mercè Síles

Formació i seguretat i salut laboral

Rosa Barreda

Recepció

Cristina Ferraz
Christian López

Servei mèdic

Mireia Gay

Seguretat

Ferran Torres

Informàtica

Raquel Boza
Pilar Foixench
Raúl López
Sara Martín
Xavier Massotti
Nicolás Pérez

Instal·lacions i manteniment

Susana Expósito
Helena Ferré
Domingo García
Isaac Martín

DEPT. DE RELACIONS INSTITUCIONALS**Estefania Sort****Relacions Públiques**

Pol Avinyó

Yolanda Bonilla

Laura Prat

Sala

Mariona Alsius
Bruna Bassó
Arnau Belloc
Aina Bericat
Aina Callau
Albert Callizo
Marian Casals
Alba Contreras
Cristina García
Aleix Lladó
Irene Lladó
Martí Lladó
Ana López
Cristina Madrid
Claudia Martín
Roger Montañó
Xavier Pérez
Marta Pasarín
Marc Roucaud
Ona Rovira
Anna Rueda
Sara Serrano
Marc Sevilla
Maria Solé
Francisco Zambrano

DEPT. TÈCNIC**Xavier Sagrera****Oficina tècnica**

Marc Comas
Guillermo Fabra
Paula Miranda
Natalia Paradela
Eduard Torrents

Coordinació escènica

María de Frutos
Miguel Àngel García
Txema Orriols

Administració de personal

Cristina Viñas
Judit Villalmanzo

Logística i transport

José Jorge González
Eloi Batalla
Blai Munuera
Lluís Suárez

Maquinària

Albert Anguera
Ricard Anguera
Joan A. Antich
Natalia Barot
Pere Bonany
Albert Brignardelli
Raúl Cabello
Ricard Delgado
Yolanda Escoda
Sebastià Escutia
Emili Fontanals
Àngel Hidalgo
Ramon Llinas
Eduard López
Gonzalo Leonardo López
Francesc X. López
Begoña Marcos
Aduino J. Martínez
Manuel Martínez
Roger Martínez
Eduard Melich
Bautista V. Molina
Albert Peña
Esteban Quifer
Esther Obrador
Carlos Rojo
Salvador Pozo

José Rubio

Jordi Segarra

Marc Tomàs

Luminotècnia

Susana Abella
Elena Acerete
Ferran Capella
Sergi Escoda
Oriol Franquesa
Jordi Gallues
J. Pere Gil
Anna Junquera
Toni Larios
Joaquim Macià
Francesc Macip
Antoni Magrina
Vicente Miguel
Enric Miquel
Alfonso Ochoa
Carles A. Pascua
Robert Pinies
José C. Pita
Ferran Pratdesaba
Josué Sampere

Tècnica d'audiovisuals

Jordi Amate
Antoni Arrufat
Guillem Guimerà

Amadeo Pabó

Carles Rabassa

Josep Sala

Antoni Ujeda

Àngel Vilchez

Attrezzo

Javier Andrés
Stefano Armani
José Luis Encinas
Montserrat Gandia
Emma García
Miguel Guillén
Antoni Lebrón
Ana Pérez
Andrea Poulastrou
Lluís Rabassa

Jaume Roig

Josep Roses

Mariano Sánchez

Vicente Santos

Regidoria

Llorenç Ametller
Immaculada Faura
Xesca Llabrés
Jordi Soler

Sastreria

Rui Alves
Chloe Campbell
Alejandro Curcó
Rafael Espada
David Farré
Cristina Fortuny
Carme González
Esther Linuesa
Jaime Martínez
Dolors Rodríguez
Gloria Royo
Javier Sanz
Montserrat Vergara
Ana Sabina Vergara
Alba Viader
Patricia Viguer
Eva Vilchez

Caracterització

Susana Ben Hassan
Monica Núñez
Liliana Pereña
Miriam Pintado
Núria Valero

[Tornar a l'índex](#)

Direcció

Nora Farrés

Coordinació

Sònia Cañas, Helena Escobar

Continguts

Albert Galceran i Jaume Radigales

Col·laboradors en aquest programa

Albert Galceran, Armand Puig, Jaume Radigales, Jaume Tribó

Disseny original

Bakoom Studio

Disseny

Minimilks

Fotògrafs

Christian Machío

Copyright 2022:

Gran Teatre del Liceu sobre tots els articles d'aquest programa i fotografies pròpies

Informació sobre publicitat i Programa de Patrocini i mecenatge

liceubarcelona.cat / mecenes@liceubarcelona.cat / 93 485 86 31

Comentaris i suggeriments

edicions@liceubarcelona.cat

La Fundació del Gran Teatre del Liceu és membre de

OPERAVISION

El Gran Teatre del Liceu ha obtingut les certificacions

EMAS (Eco Management and Audit Scheme)

ISO 14001 (Sistema de gestió ambiental)

ISO 50001 (Sistema de gestió energètica)

Distintiu de garantia de qualitat ambiental

Liceu

175

175

Opera
Barcelona